

Morgannwg Hoyw

**Canllaw Ymchwil ar Ffynonellau ar gyfer
Astudio Hanes Pobl LGBT**

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

© Archifau Morgannwg, 2018

Crynowyd gan: Norena Shopland a Dr Daryl Leeworthy

Lluniau clawr blaen:

D1444: Cofnodion William Bryer, Caerdydd, Ffotograff o Dafarn y King's Cross, Caerdydd, dd [1980au]

DCONC3/2/4: Heddlu Caerdydd, Cofrestr Olion Bysedd a Ffotograffig, 1914-1918, ffotograff o Martha Alice Hodson

DCONC3/2/5: Heddlu Caerdydd, Cofrestr Olion Bysedd a Ffotograffig, 1914-1918, ffotograff o Abdulla Taslameden

Gallwch lawrlwytho copi o'r canllaw ymchwil hwn o'n gwefan:

<https://glamarchives.gov.uk/y-casgliad/canllawiau-ymchwil/?lang=cy>

Cynnwys

Cyflwyniad	1
Rhestr Termau	5
Rhestr o Ffynonellau	19
Ffynonellau Eraill	25
Enghreifftiau	27

Cyflwyniad

Mae Archifau Morgannwg wedi cynhyrchu'r canllaw hwn i gynorthwyo ymchwilwyr i astudio hanes lesbiaidd, hoyw, deurywiol a thrawsrywiol (LGBT) yn hen sir Forgannwg, gyda'r pwyslais ar fwrdeistrefi sirol Pen-y-bont ar Ogwr, Caerffili, Merthyr Tudful, Rhondda Cynon Taf, Bro Morgannwg a dinas a sir Caerdydd. Ei brif nod yw annog gwell dealltwriaeth o brofiadau hanesyddol a chyfredol pobl LGBT. Gan na ellir yn hawdd ddefnyddio terminoleg gyfoes i ddeall yr agwedd yma ar y gorffennol, gall ymchwil i hanes LGBT fod yn anodd a chymryd tipyn o amser, a daw ymchwilwyr yn aml ar draws agweddau negyddol o fewn y cofnodion, neu ddiffyg cofnod hanesyddol o gwbl.

O fewn y canllaw hwn ceir astudiaethau achos gan ddefnyddio deunyddiau enghreifftiol a gedwir yn Archifau Morgannwg. Mae'r astudiaethau achos yn dangos sut y gall stori unigolyn neu fan cyfarfod neu sefydliad gael ei dwyn ynghyd o ystod o ffynonellau ynghyd â gwybodaeth ychwanegol a gasglwyd o ffynonellau allanol, megis Llyfrgell Genedlaethol Cymru, archifau sirol gerllaw, archifau sefydliadol megis Casgliadau Arbennig ac Archifau (SCOLAR) Prifysgol Caerdydd ac Archifau Richard Burton ym Mhrifysgol Abertawe, neu archifau ymhellach i ffwrdd megis y Lesbian and Gay News Media Archives (LAGNA) sydd ar gadw yn Sefydliad Bishopsgate yn Llundain.

Oherwydd yr ystyrid cyfunrywioldeb gwrywaidd, yn enwedig, ymhlith y troseddau mwyaf difrifol y gellid eu cyflawni tan i'r broses ddad-droseddu ddechrau mynd rhagddi ar ddiwedd yr ugeinfed ganrif, mae'r cofnodion mwyaf cyffredin o natur gyfreithiol. Hyd at 1533 (neu 1542 pan estynnwyd y Ddeddf i Gymru), pan basiwyd y Ddeddf Sodomiaeth gan y senedd yn ystod teyrnasiad Harri VIII gan wneud sodomiaeth gyda dynol ryw neu greadur yn drosedd mewn llysoedd y goron, ystyriwyd bod cyfunrywioldeb yn fater i lysoedd eglwysig i raddau helaeth yn hytrach na llysoedd seciwlar, gyda'r erlyn yn dilyn telerau'r canon eglwysig. Cyfeiriwyd at y drosedd hefyd fel gwrywgydiaeth. Roedd i'r ddau ystyr ehangach cyn y bedwaredd ganrif ar bymtheg, gan gynnwys casgliadau o anghyddfurfio crefyddol (yn enwedig Catholigiaeth) neu fradwriaeth, felly nid yw ymddangosiad y drosedd hon mewn cofnod llys o angenrheidrwydd yn arwydd o chwant at yr un rhyw. Mae'n werth nodi nad oedd unrhyw ymdrech fwriadol i wahardd chwant at yr un rhyw ymhlith menywod tan y 1920au.

Roedd llysoedd consistori – neu lysoedd eglwysig – wedi eu trefnu fesul esgobaeth ac roedd awdurdodaeth ganddynt dros ystod eang o bynciau gan gynnwys ymddygiad rhywiol. Ar gyfer Morgannwg, Llys Consistori Esgob Llandaf oedd hwn, y cedwir ei gofnodion yn Llyfrgell Genedlaethol Cymru. Wedi dweud hynny, yn aml iawn nid yw cofnodion achosion o sodomiaeth a gwrywgydiaeth, a fu erioed ond yn ganran fechan iawn o fusnes llys yr eglwys, wedi goroesi. Ar hyn o bryd ni wyddys am unrhyw enghreifftiau o esgobaeth Llandaf sydd wedi goroesi. Dim ond nifer bach ceir yn unrhyw fan felly nid syndod yw hyn, er ei bod yn rhwystredig iawn i'r ymchwilydd.

Yn ogystal, digwyddodd y Ddeddf Sodomiaeth yr un adeg â'r Deddfau Uno rhwng Cymru a Lloegr a ffurfio Llysoedd y Sesiwn Fawr, fersiwn Cymru (cyn 1830) o'r Brawdlys. Mae mwyafrif y cofnodion ar gyfer Llys y Sesiwn Fawr, gan gynnwys

Cylchdaith Brycheiniog a oedd yn cynnwys sir Forgannwg, yn cael eu cadw yn Llyfrgell Genedlaethol Cymru, er bod peth deunydd yn Archifau Morgannwg mewn papurau cyfreithwyr e.e. DART/W. Mae haneswyr i raddau helaeth yn gytûn fod Llys y Sesiwn Fawr yn fwy trugarog wrth weithredu cosbau llymaf y gyfraith na'r Brawdlysoedd yn Lloegr, ac am y rheswm hwn, efallai, mae nifer yr achosion o sodomiaeth sydd wedi goroesi yn isel. Dim ond pedwar achos sydd wedi goroesi ar gyfer Morgannwg rhwng 1730 ac 1830, a chyrhaeddodd tri ohonynt ddim mo'r llys. Dim ond ryw ugain oedd ar gyfer Cymru gyfan yn y cyfnod. Does yr un enghraifft o athrod ar gyfer troseddau cyfunrywiol wedi goroesi chwaith.

Digwyddodd yr hynaf o'r achosion Sesiwn Fawr ym Morgannwg ym mis Ebrill 1734 ac roedd yn ymwneud â phobydd, Nicholas Williams a saer, Richard Rees, ill dau yn byw yn Llantrisant. Roeddent wedi eu harestio a'u dwyn gerbron y llys wedi eu cyhuddo o 'geisio cyflawni sodomiaeth gyda dau ddyn arall'. Erlynnydd yr achos oedd Llewelin Richard, hefyd o Lantrisant. Mae'r achos yma yn ein hatgoffa fod daearyddiaeth Morgannwg cyn diwydianeiddio yn wahanol i'r hyn sy'n gyfarwydd i ni erbyn hyn – dim ond mewn trefi fel Llantrisant, y Bont-faen a Chastell-nedd y ceid poblogaeth o unrhyw sylwedd. Ac nid syndod felly taw y trefi hynny sydd i'w gweld yng nghofnodion llysoedd y ddeunawfed ganrif.

Erbyn dechrau'r bedwaredd ganrif ar bymtheg, roedd diwydiant wedi dechrau gweddnewid Morgannwg a'r trefi hynny ger y canolfannau diwydiannol yn hytrach na'r marchnadoedd amaethyddol a ddatblygodd yn brif drefi: Merthyr, Abertawe, ac (ychydig yn fwy araf) Caerdydd. Dilynodd y Rhondda a'r Barri tua diwedd y bedwaredd ganrif ar bymtheg. Gyda dechrau plismona cyfoes yn y 1830au, daeth gwylidwriaeth y wladwriaeth ar gyfunrhywiaeth yn fwy diwyd ac erbyn diwedd yr ugeinfed ganrif roedd proffilio o rhai dan amheuaeth o fod yn gyfunrhywiol neu o fenywod 'gwrywaidd' wedi dechrau o ddifrif. Mae ymchwil cyfredol yn datgelu mwy o dystiolaeth o lesbiaid neu ddynion traws nid drwy chwilio am weithgaredd gyda'r un rhyw, ond am enghreifftiau o 'wyredigaeth' megis gwisgo dillad gwryw.

Fodd bynnag, er i niferoedd y bobl a arestiwyd gynyddu, yn ogystal â'r nifer a ymddangosodd gerbron y llysoedd, ychydig newid fu ers y ddeunawfed ganrif ac fe barhaodd troseddau yn ymwneud â chyfunrhywiaeth gyda'r lleiaf i gael eu plismona. Roedd achosion o dreisio o leiaf saith gwaith mwy niferus, a thrais yn y cartref yn fwy byth. Arhosodd pethau felly hyd yn oed wedi cyflwyniad y trosedd o 'anwedduster dybryd' yn 1885, a dechrau ar ddull trymach o blismona yn wyneb unrhyw anghydfurfiaeth gan gynnwys yr etholfraint i ferched a gweithredu diwydiannol.

Erys yr ugeinfed ganrif fel y cyfnod ymchwil mwyaf ffrwythlon o safbwynt ymchwil hanes LGBT, a hynny i raddau helaeth yn sgil y cofnod archifol mwy sylweddol. Mae hanesion lesbiaidd, deurywiol a trawsrywiol yn haws i'w ymchwilio oherwydd newidiadau mewn iaith ac ymwybyddiaeth gyhoeddus fwy eang am hunaniaeth rywiol. Eto i gyd, tan yr Ail Ryfel Byd, erys llawer o'r anawsterau yn canfod enghreifftiau o fywyd pobl LGBT. Yn y blynyddoedd rhwng y rhyfel, tueddai'r heddlu i ganolbwyntio lawer yn fwy ar ladrad ac o ganlyniad syrthiodd nifer yr arestiadau ac erlyniadau am droseddau cyfunrhywiol yn gyflym. Ym Merthyr Tudful o'r braidd y bu unrhyw weithredu ar y droseddau yma yn y 1920au a 1930au sy'n cyflwyno i'r cofnod hanesyddol fwlc sydd yn anodd ei osgoi.

Yr hyn y gellir ei weld yng nghofnodion archifol blynyddoedd cynnar yr ugeinfed ganrif, serch hynny, yw tystiolaeth o fannau cwrdd. Cofnodai'r heddlu yn eu llyfrau adroddiadau am ddynion yn cwrdd mewn toiledau cyhoeddus, parciau neu ar ochrau brynau'r cymoedd, bywyd nos anghyfreithlon mewn caffis yn y dociau neu gyfarfyddiadau rhywiol mewn pyllau nofio a sinemâu, gan fynd ar drywydd mân siarad yn ymwneud a 'hen lanciau' a'r gwagedd 'gwrywaidd' hynny a wisgai ddillad dynion a chadw eu gwalltiau yn fyr. Mae angen llawer mwy o ymchwil i bennu a oedd agweddau ar fywyd pobl LGBT, a oedd yn amlwg yn Llundain a dinasoedd mawrion eraill yn Lloegr, yn bresennol ym Morgannwg neu os oedd twf tafarndai a chlybiau oedd yn agored i gwsmeriaid LGBT yn ffenomen a berthynai i'r blynyddoedd yn dilyn y rhyfel.

Trwy Gymru'r 1940au a 1950au, a'r ail ddegawd yn enwedig, nodwyd cyfnod newydd o safbwynt plismona cyfunrhywiaeth. Cododd nifer yr arestiadau a'r erlyniadau yn sylweddol, tuedd a oedd hefyd yn amlwg ym Morgannwg. Cyfeiriai Leo Abse, cynghorydd dinas yng Nghaerdydd yn y 1950au a chyfreithiwr, yn aml at rôl blacmel yn y cyfnod hwn a nodi ei effaith fel un o'r prif resymau dros gyflwyno ei Bil Troseddau Rhywiol i'r senedd ym 1966. Y flwyddyn ddilynol daeth hwn yn Ddeddf Troseddau Rhywiol gan ddad-grimaleiddio cyfunrhywiaeth yn rhannol. Wrth gwrs, roedd hyn hefyd yn gyfnod o newid cymdeithasol, gyda chyfleoedd newydd. Dechreuodd tafarndai ei anwybyddu, a magodd rai ohonynt enw tanddaearol fel mannau i gwrdd. Erbyn y cyfnod i fesur Abse ddod yn gyfraith ym 1967, roedd Caerdydd o leiaf yn gartref i ddynaid o leoliadau megis y Blue Anchor ar Heol Eglwys Fair. Dilynodd leoliadau eraill, megis y Red Cow ym Merthyr Tudful.

Yn dilyn y Ddeddf Troseddau Rhywiol, cafwyd dau brif ddatblygiad: i ddechrau, cynnydd yn y lleoliadau LGBT ac, yn ail, gweithredu gwleidyddol gan bobl LGBT. Yn y 1970au cynnar roedd dau grŵp gweithredu: y Gay Liberation Front a'r Campaign for Homosexual Equality (y cyfeirid yn aml ato yn ôl ei acronym, CHE). Cydweithiai'r grwpiau hyn yn agos gyda myfyrwyr ym mhrifysgol Caerdydd ac yng Nghanolfan Gelfyddydau'r Chapter. Roedden nhw'n cwrdd mewn amrywiaeth o leoliadau o amgylch y ddinas, yn ogystal â'r Chapter, ac roedd cysylltiadau cryfion â'r Rights & Information Bureau (RIB) ar Heol Charles a'r siop lyfrau amgen 108 yn Cathays. Roedd ymgyrchwyr yn pwysu ar gynghorau lleol i ddarparu mwy o wybodaeth am gyfunrhywiaeth mewn ysgolion, yn enwedig trwy gyfrwng addysg rhyw - pwysau a gâi ei wrthwynebu yn aml gan awdurdodau addysg gofalus (nid oedd cynghorwyr yn gyffredinol yn erbyn symudiadau o'r fath).

Yn absenoldeb cyngor uniongyrchol i ysgolion, dosbarthai ymgyrchwyr wybodaeth drwy ffynonellau eraill gan gynnwys y People's Paper Caerdydd, The Rights & Information Bureau, siop lyfrau 108, trwy eu digwyddiadau eu hunain, a thrwy gyfrwng llinellau cynghori megis Cardiff FRIEND, The Lesbian Line neu'r linell gynghori AIDS. Ym 1985, datganodd y South Wales Echo fod Caerdydd yn 'ddinas y gallwch ymfalchïo mewn bod yn hoyw ynddi'. Gwelodd y flwyddyn honno'r orymdaith Pride gyntaf i bobl LGBT yng Nghymru, ar hyd Heol y Frenhines yng nghanol Caerdydd. Ond roedd canol yr 80au hefyd yn adeg o bryder cynyddol oherwydd AIDS. Er nad oedd yn salwch a oedd wedi ei gyfyngu i'r gymuned hoyw, roedd llawer o'r ymgyrchu ynghylch AIDS a'r ymateb swyddogol yn canolbwyntio ar ddynion hoyw. Ychwanegodd Adran 28, a gyflwynwyd trwy gyfrwng y Ddeddf Llywodraeth Leol ym 1988, bwysau ychwanegol, ac fe gymerodd cynghorau ar

draws Morgannwg benderfyniadau un ai i brotestio'i weithredu neu i gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth newydd. Ymdeithiodd gweithredwyr eto drwy strydoedd Caerdydd. Ni chafodd Adran 28 ei diddymu tan 2003.

Nid yw'r hanes yma i gyd wedi ei ddogfennu yn y cofnodion sydd wedi eu cadw yn Archifau Morgannwg, hyd yn hyn, ond wrth i fwy o eitemau gael eu catalogio ac i ymchwilyr balu mewn casgliadau mae'n debygol y daw mwy i'r golwg. Yn yr un modd, gobeithir y bydd y canllaw hwn yn ysgogiad i bobl a grwpiau ymgyrchu LGBT ystyried rhoi eu cofnodion ar gadw fel y gellir dogfennu hyd a lled y profiad LGBT yn llawn. Os oes papurau personol gennych neu bapurau gan grŵp yr ydych yn aelod ohono neu'n ei weinyddu, ystyriwch eu rhoi ar gof a chadw. I gael cyngor ar gadw cofnodion a'r cyfleusterau a gynigiwn, cysylltwch â ni:

E-bost: glamro@caerdydd.gov.uk

Ffôn: 029 2087 2299

Archifau Morgannwg
Clos Parc Morgannwg
Lecwydd
Caerdydd
CF11 8AW

Darllen Pellach

Deidre Beddoe, *Out of the Shadows* (Caerdydd: Gwasg Prifysgol Cymru, 2000)

Hywel Francis, *History On Our Side* (Llundain: Lawrence and Wishart, 2015)

Daryl Leeworthy, 'Hidden From View? Male Homosexuality in Twentieth Century Wales', *Llafur* 11, rhif 4 (2015)

Daryl Leeworthy, 'For Our Common Cause: Sexuality and Left Politics in South Wales, 1967-1985', *Contemporary British History* 30, rhif 2 (2016)

Daryl Leeworthy, *A Little Gay History of Wales* (Caerdydd: Gwasg Prifysgol Cymru, 2019)

Huw Osborne (gol.), *Queer Wales: The History, Culture and Politics of Queer Life in Wales* (Caerdydd: Gwasg Prifysgol Cymru, 2016)

Norena Shopland, *Forbidden Lives: LGBT Stories From Wales* (Pen-y-bont ar Ogwr: Seren, 2017)

Meic Stephens, *Rhys Davies: A Writer's Life* (Aberteifi: Parthian, 2014)

Tim Tate, *Pride: The Unlikely Story of the Unsung Heroes of the Miners' Strike* (Llundain: John Blake, 2017)

Jeffrey Weekes, *Coming Out: The Emergence of LGBT Identities in Britain from the 19th Century to the Present* (Llundain: Quarter, arg. 2016)

Jeffrey Weeks, *The World We Have Won* (Llundain: Routledge, 2007)

Geirfa Termau LGBT

Mae'r eirfa hon yn rhoi detholiad o eiriau ac ymadroddion y gellir eu defnyddio i ymchwilio i gyfeiriadedd rhywiol a hunaniaeth rhywedd mewn cofnodion hanesyddol, a rhai nodiadau ar sut i'w defnyddio.

Mae hwn yn faes ymchwil sy'n datblygu'n barhaus, ac mae'r derminoleg sy'n cael ei defnyddio i ddisgrifio'r rheini y tu allan i'r brif ffrwdd wedi newid yn sylweddol drwy'r oesoedd.

Mae'r termau sydd wedi'u rhestru yn bwynt mynediad i adnoddau sydd wedi'u rhestru yn y canllaw hwn ond, gan fod hwn yn faes ymchwil rhyngddisgyblaethol, gall y termau hyn hefyd gael eu defnyddio mewn amrywiaeth eang o ffynonellau eraill.

Yn aml mae peiriannau chwilio ar-lein yn defnyddio meddalwedd Cydnabod Nodau Optegol (OCR) i ganfod geiriau mewn cofnodion gwreiddiol. Fodd bynnag, os yw'r dudalen wreiddiol wedi'i difrodi, wedi colli lliw neu wedi'i marcio, efallai na fydd y feddalwedd yn gallu cydnabod rhai geiriau. At hynny, gallai'r geiriau fod wedi'u camsillafu yn y gwreiddiol, felly dylech roi cynnig ar amrywiaeth o dermau. Gweler Enghraifft 1 lle mae'r ymadroddion 'troseddau annaturiol', 'ffiaidd' a 'throsedd atgas' wedi'u cynnwys o fewn un erthygl – os bydd yr OCR yn methu â dod o hyd i un term, mae'n bosibl y gall ddod o hyd i un arall. Gall rhai peiriannau chwilio fod yn llythrennol iawn, er enghraifft bydd defnyddio'r term 'lesbiad' yn aml yn cynhyrchu canlyniadau gwahanol i 'lesbiaid', felly dylid defnyddio geiriau lluosog yn ogystal ag unigol.

Wrth ddefnyddio adroddiadau papur newydd ochr yn ochr ag archifau, cofiwch y gallai enwau eraill neu anghywir gael eu cofnodi – gweler Enghraifft 6 – Elizabeth Powell/Ford.

Mae bylchau yn adneuo cofnodion LGBT yn parhau'n fyd-eang, gan gynnwys yng Nghymru. Y nod pan yn ddewis enghreifftiau i'r canllaw yma oedd defnyddio enghreifftiau o Gymru, ond lle nad oedd yn bosib darganfod enghreifftiau rydym wedi dewis rhai o ffynonellau perthnasol tu allan i Gymru. Mae hyn yn amlygu bylchau posib mewn casgliadau (er efallai bod y bylchau o ganlyniad i ddiffyg ymchwil hyd at hyn) neu ardaloedd lle gellid ymestyn casglu yn y dyfodol.

Os ydych chi'n gwybod am unrhyw dermau eraill y gellid eu hychwanegu at y rhestr hon, byddai'n wych clywed gennych.

Geirfa Termau	Nodiadau	Eich nodiadau
Menywod		
Sappho Sapphism; sapphick; sapphic; sapphists	Pan nad yw'n cael ei ddefnyddio i gyfeirio at y bardd Sappho neu ei math hi o farddoniaeth, gall gyfeirio at lesbiad. Mae'n ymddangos fel cyfeiriad at berthnasau o'r un rhyw rhwng menywod o'r 17eg ganrif ymlaen.	
Tribad; tribas; tribadism	Defnyddiwyd yn oes y Groegiaid a'r Rhufeiniaid i gyfeirio at gyplau benywaidd o'r un rhyw ond hefyd at ddeurywiad (rhyngrywiol yn yr oes fodern) neu fenyw'n defnyddio dyfais gyffroi fel dildo. Roedd yn derm a ddefnyddiwyd yn fwy cyffredin yn Ewrop i ddynodi rhyw rhwng menywod o'r 3edd ganrif OC. Mewn testunau Saesneg o ddechrau'r 17eg ganrif i ganol y 19eg ganrif.	
Terry	Defnyddir yn achlysurol i gyfeirio at lesbiad. Gweler Enghraifft 2.	
Lesbian; lesbianism	Cyn 1870, roedd yn cael ei ddefnyddio i ddisgrifio rhywun o ynys Lesbos, cartref Sappho. O'r 1890au ymlaen fe'i defnyddiwyd yn amlach i ddynodi berthnasau o'r un rhyw rhwng benywod. Gweler Enghraifft 3.	

Amazon; masculine woman; masculine peculiarities; mannish	Roedd y termau hyn yn aml yn cael eu defnyddio i ddisgrifio menyw y tu allan i'r brif ffrwd. Gall rhai achosion gael eu cynnwys dan amrywiaeth rhyw neu drawsivsgo. Gweler Enghraifft 4.	
Woman; women; female; lady; girl; lass in: male; man's; lad's; boy's; gentleman's: clothes; attire; habiliments; apparel; costume; dress; breeches; breeks; trousers; trowsers; pantaloons; garb; uniform; navigator's suit	Heb unrhyw derminoleg benodol i ddynodi gweithgarwch o'r un rhyw cyn diwedd y 19eg ganrif, byddai menywod yn aml i'w gweld mewn 'cuddwisg'. Nid oedd trawswisgo o reidrwydd yn dynodi gweithgarwch o'r un rhyw, ond mae nifer o achosion wedi'u canfod yn defnyddio'r termau hyn. Er nad oedd yn anghyfreithlon i fenyw wisgo dillad dyn (fel yr oedd mewn rhannau o'r cyfandir), byddai menywod yn aml yn cael eu harestio ar amheuaeth o weithgarwch troseddol. Mae'n bosibl nad yw cofnodion archif yn cynnwys cyfeiriadau at drawswisgo oherwydd cyfyngiadau lle, ond roedd adroddiadau'r wasg yn aml yn cyfeirio at hynny oherwydd y rhyfeddod o glywed am fenyw yn gwisgo dillad dyn. Defnyddiwch dermau drwy eu cyfuno, megis: 'woman in lad's apparel' Gweler Enghraifft 5.	

	‘Putain mewn dillad dyn’, neu unrhyw dermau cysylltiedig; gall gyfeirio at ddrawswisgo i ddenu cleientiaid hoyw. Gweler Enghraifft 6.	
Dressed as a: man/male/gentleman/boy/lad	e.e. ‘dressed as a boy’	
Masquerading, disguised as, in the guise of a: man/male/boy/lad/gentleman	e.e. ‘in the guise of a male’ Gweler Enghraifft 7.	
She was a: man/male/lad/boy/gentleman he was a female/woman/girl/lass/lady	e.e. ‘she was a boy.’ Gweler Enghraifft 8.	
Female impersonator; impersonating, personating or posing (as) a man/male/lad/boy/gentleman	e.e. ‘female personating a man’ Gweler Enghraifft 9.	
Male impersonator Drag king	Roedd dynwared dynion yn boblogaidd iawn o ddiwedd y 19eg ganrif i ddechrau’r 20fed ganrif. O ddiwedd yr 20fed ganrif cânt eu galw’n ‘frenhinoedd drag’ yn fwy aml. Gweler Enghraifft 10.	
Female, woman, lady: bridegroom or husband	Mae yna nifer o achosion enwog o gyfeiriadedd rhywiol neu hunaniaeth rhywedd ledled y DU yn defnyddio’r termau hyn, e.e. ‘female husband’. Gweler Enghraifft 11.	
Woman; women; female; lady; girl; lass in:	Mae’r termau hyn yn aml yn cyfeirio at fenywod sydd wedi trawswisgo neu draws-fyw fel milwyr, hwylwyr neu mewn swyddi iwnniform eraill	

Soldier; sailor; military; naval; mariner Uniform; clothes; attire; habiliments; apparel; costume; dress; breeches; breeks; trousers; trowsers;	am lawer o flynyddoedd neu am eu bywydau cyfan. Maent yn aml yn cael eu disgrifio gan y dillad maent yn eu gwisgo: e.e. 'female sailor in military dress'. Gall llawer o'r enghreifftiau hyn gael eu rhoi ar y sbectrwm trawsryweddol, ac maent yn aml yn cynnwys perthnasau o'r un rhyw. Gweler Enghraifft 12.	
Woman; women; female; lady; girl; lass: Soldier; sailor; military man; naval man; mariner; tar; pirate; captain	Mae rhai menywod sy'n traws-fyw yn cael eu disgrifio gan eu swydd, e.e. 'a girl sailor'. Gweler Enghraifft 13.	
Woman's; women's; female's; lady's; girl's; lass': frolick; frolic; lark	e.e. 'female's frolic' neu 'female frolic'. Pan fyddent yn cael eu harestio am drawswisgo byddai menywod yn aml yn honni eu bod yn gwneud hynny am jôc. Gweler Enghraifft 14.	
Criminal Law Amendment Bill (1921); Sexual Offences Act (1956) Section 14	Cafodd cynnig ym 1921 i gynnwys anwedduster rhwng menywod ei wrthod gan Dŷ'r Arglwyddi. Ym 1956 daeth yn drosedd i ddynion neu fenywod ymosod yn anweddus ar fenyw.	
Concealment of sex	Defnyddiwyd i ddisgrifio menywod neu ddynion oedd yn trawswisgo neu draws-fyw. Gweler Enghraifft 15.	

Dyke; bulldyer; bull dyke	Term amgen am lesbiad. Ymddangosodd 'bulldyer' am y tro cyntaf yn UDA yn y 1920au. O'r 1950au defnyddiwyd 'dyke' fel term dirmygus, ond cafodd ei adhawlio yn y 1970au.	
Gwrwraig	Menyw wrywaidd	
Lesbiaidd	Lesbian	
Lesbiaeth	Lesbianism	
Dynion		
Sodomy; sodomite; buggery	Tan ganol yr 19eg ganrif, roedd sodomiaeth, a'r termau cysylltiedig, yn cyfeirio at unrhyw ryw heb bosibilrwydd o genhedlu. O ganol yr 19eg ganrif cafodd ei gysylltu'n agosach â chyfunrywioldeb. Ni fydd y gair 'buggery' o reidrywdd yn ymddangos yn llawn; gall ymddangos weithiau fel b_y or b'gg'y. Gall 'buggery' hefyd gyfeirio at weithred gwahanrywiol. Gweler Enghraifft 16.	
Gross misconduct; gross indecency; indecency; indecent conduct; ; importuning; street offences; immoral act; procuring; procure the commission of a male person; immoral offence; unnatural act; unnatural offence; abominable offence; offence against nature; against the order of nature; grave crime; grave offence; unmentionable crime; insulting behaviour;	Gall y termau hyn ymddangos mewn achosion troseddol, yn gymdeithasol neu mewn sylwadau yn y wasg. Fodd bynnag, oherwydd eu cyffredinolrwydd, gallant gyfeirio at achosion cyfunrywiol neu heterorywiol, yn ogystal â phedoffilia a bwystfileiddiwdch. Ar gyfer achosion troseddol cyn canol y	

detestable offence; detestable crime; indecent exposure; assault upon a man (or young, old man); Vagrancy Act and the Criminal Law Amendment Act (1912)	19eg ganrif, nid oedd presenoldeb dau ddyn mewn llys o reidrwydd yn cyfeirio at berthynas o'r un rhyw. Nid oedd hawl gan fenywod fynd i'r llys, a byddent wedi cael eu cynrychioli gan ddyn. Gweler Enghraifft 17.	
Section 11; or Section 11 of the Criminal Law Amendment Act, 1885	Yn cyfeirio'n benodol at weithgareddau cyfunrywiol rhwng dynion o 1885. Gweler Enghraifft 18.	
Effeminate, effeminacy; feminine nature	O ddiwedd y 14eg ganrif, ond fel arfer i gyfeirio at 'fel menyw'. Ni chafodd ei ddefnyddio i gyfeirio at berson tan y 1590au. Roedd hefyd yn cael ei ddefnyddio i alw rhywbeth yn wan, megis 'effeminate government'. Nid yw o reidrwydd yn dynodi cyfunrywioldeb.	
Inseparable friends; close friends; bosom friends	Gall gyfeirio at gyfunrywiol neu heterorywiol.	
Man, men; male; boy; lad in: female; woman; women; girl; lasses; lady's: clothes; attire; habiliments; petticoats; apparel; costume; dress; garb	Heb unrhyw derminoleg benodol ar gyfer cyfunrywioldeb cyn diwedd y 19eg ganrif, byddai dynion yn aml i'w gweld mewn 'cuddwsg'. Er nad oedd trawswisgo i fenywod o reidrwydd yn dynodi cyfunrywioldeb neu drawsrywedd, roedd hynny'n aml yn wir lle byddai ddynion yn trawswisgo. Gweler Enghraifft 19.	

	Gallai'r term 'in female attire' arwain at straeon am fenywod gwrywaidd hefyd. Gweler Enghraifft 9.	
Masquerading; disguised as; in the guise of a: woman/female/lady/girl/lass	e.e. 'disguised as a lady' Gweler Enghraifft 20.	
Dressed as a: woman/girl/female/lass/lady	e.e. 'dressed as a female'	
He was a: woman/female/girl/lady/lass; she was a man/male/gentleman/boy/lad	e.e. 'he was a girl' Gweler Enghraifft 21.	
Female impersonator; impersonating, personating or posing (as) a: woman/girl/female/lass/lady Drag queen	Gall y term gyfeirio at ddyn yn cael ei dderbyn fel menyw neu'n traws-fyw fel menyw neu ar gyfer act llwyfan gyda dyn yn actio fel menyw. Cafodd y term dynwardwr benywaidd ei ddisodli ar ddechrau'r 20fed ganrif gan 'brenhines drag'.	
Gay; poof; nancy	Defnyddiwyd y termau hyn o ganol yr 20fed ganrif ymlaen. Gweler Enghraifft 22.	
Homosexual; homosexuality; homophobia	O ddiwedd y 19eg ganrif ymlaen. Gweler Enghraifft 23.	
Age of consent	Yn ôl y gyfraith, dyma'r oedran cyfreithlon ar gyfer cael rhyw. Cyn 2001 roedd yr oedran yma'n wahanol i ddynion cyfunrhywiol.	

	Gweler Enghraifft 24.	
Cruising	Chwilio am ryw mewn mannau cyhoeddus (gweler hefyd 'importuning')	
Bwbechni	Buggery / sodomy	
Bwbachiad	Buggery / sodomy	
Gwrywgydiad [hefyd: gwrywgyd; gwrywgydiaf]	Buggery / sodomy / cyfunrhywiaeth (i gyflawni'r uchod)	
Gwrywgydiwr	Sodomite / dyn cyfunrywiol	
Llwdngar	Bestiality	
Sodomiaeth	Sodomy	
Benwyn	Dyn merchetaidd	
Cadi [neu Kadi]	Dyn merchetaidd	
Anlladrwydd gyda bechgyn	Anweddustra gyda dynion	
Sioni Fenyw	Dyn merchetaidd	
Cyfeiriadedd Rhywiol		
Lesbian – gweler dan 'Menywod'		
Gay – gweler dan 'Dynion'		
Bisexual; bi; biphobia; Biphobism	Defnyddiwyd gyntaf ym 1850, ond yn gyffredinol roedd yn golygu deurywiad. Defnyddiwyd o 1914 i gyfeirio at gyfeiriadedd rhywiol. Nid yw'n ymddangos yn rheolaidd tan ganol yr 20fed ganrif. Gweler Enghraifft 25.	
Asexual	Yn ymddangos o'r 1830au ond roedd y cyfeiriadau cynnar yn cyfeirio at absenoldeb yr organau rhyw. Ni ddefnyddiwyd fel esiampl o gyfeiriadedd rhywiol tan yr 20fed ganrif.	

Pansexual	Person nad yw ei gyfeiriadedd wedi'i gyfyngu gan ryw biolegol, rhywedd neu hunaniaeth rhywedd. Diwedd yr 20fed ganrif.	
Queer	Yn wreiddiol roedd yn cael ei ddefnyddio fel sarhad, ond cafodd ei ddefnyddio i gyfeirio at berthnasau o'r un rhyw o ganol i ddiwedd yr 20fed ganrif. Cafodd ei adhawlio gan bobl lesbiaidd, hoyw a deurywiol ar ddiwedd yr 20fed/dechrau'r 21ain ganrif.	
Cyfunrhywiol	Homosexual	
Gwryw-fenywaidd	Deurywiog / Hermaphrodite	
Deurywiog	Bisexual	
Amrywiaeth Rhyw		
	Nid oes termau penodol ar gyfer amrywiaeth rhyw ar gael cyn yr 20fed ganrif. Nodir bod y rhan fwyaf mewn 'cuddwisg' neu ddillad y rhyw arall.	
Invert	Term a ddefnyddiwyd mewn astudiaethau rhywleg ar ddiwedd y 19eg ganrif, ond gall gyfeirio at gyfeiriadedd rhywiol neu hunaniaeth rhywedd. Daeth yn boblogaidd yn y 1930au yn dilyn cyhoeddi nofel Radcliffe Hall, <i>The Well of Loneliness</i>, ym 1928 ond cafodd ei ddisodli gan trawsryweddol (transgender).	

Bearded girl/woman/women/female; woman with a beard	Roedd menywod â gormod o hormonau gwrywaidd yn aml yn tyfu barf. Gweler Enghraifft 26.	
Travesti; travestied	Defnyddiwyd o ddiwedd yr 17eg ganrif i ddisgrifio bwrlesg. Ar ddiwedd y 19eg ganrif byddai'n cael ei ddefnyddio i gyfeirio at drawswisgo ar lwyfan.	
Gender identity; gender fluidity	Yn dynodi sut mae person yn uniaethu â'i ryw, a all fod yn wahanol i'r un ar ei enedigaeth. O ddiwedd yr 20fed ganrif. Gweler Enghraifft 27.	
Gender reassignment; sex change; Gender Recognition Act (2004)	Yn aml yn cyfeirio at rywun sy'n cael llawdriniaeth feddygol i addasu ei rhyw ar enedigaeth. Mae'r term 'sex change' wedi bod mewn defnydd ers diwedd y 19eg ganrif; 'gender reassignment' o ganol i ddiwedd yr 20fed ganrif ymlaen. Gweler Enghraifft 28.	
Transwoman; transman	Pobl sy'n byw neu sy'n uniaethu â'r rhyw gyferbyn i'r un ar eu genedigaeth. O ddiwedd yr 20fed ganrif.	
Transsexual	O 1949 yn seiliedig ar y gair 'transsexualismus' o 1923. Rhywun sydd wedi bod drwy ailbennu rhywedd. Gweler Enghraifft 29.	

Transvestite	O 1910 ymlaen. I ddynodi person sy'n gwisgo dillad sydd fel rheol yn gysylltiedig â'r rhyw arall. Gweler Enghraifft 30.	
Trawsrywiol [neu yn syml, traws]	Transgender.	
Rhyngrywiol		
Hermaphrodite	Rhywun sydd â nodweddion biolegol y ddau ryw, neu'r rheini nad ydynt yn cydymffurfio â chredoau cymdeithasol ynghylch beth yw gwryw a benyw. Defnyddiwyd o'r oes Greco-Rufeinig hyd at ddiwedd yr 20fed ganrif. Gweler Enghraifft 31.	
Intersex	Oherwydd y cymhlethdod o ran ffurfiau amrywiol ar ddeurywiaid, mae'r term mwy cyffredinol 'intersex' (rhyngrywiol) bellach yn cael ei ddefnyddio. O ddiwedd yr 20fed ganrif.	
Mihifir-mihafar	Hermaphrodite, hefyd yn cael ei ddefnyddio am ddynion cyfunrhywiol, 'menyw wrywaidd' neu 'dyn merchetaidd'.	
Mabferch	Hermaphrodite.	
Anneuaidd		
Epicene	O ganol y 15fed ganrif. Yn meddu ar nodweddion y ddau ryw.	
Androgyny; androgynous;	O'r 1620au ar gyfer menywod a'r 1650au ar gyfer dynion. Yr ystyr yw 'cael dau ryw', neu fethu	

	â gwahaniaethu rhwng y rhywiau.	
Gender fluidity; gender diversity	Arferai hyn gyfeirio at ryw anneauaid. O ddiwedd yr 20fed ganrif. Gweler Enghraifft 32.	
Cyffredinol		
Wolfenden; Wolfenden Report; Report of the Departmental Committee on Homosexual Offences and Prostitution	Gweler Enghraifft 33.	
Sexual Offences Act 1967	Deddf i ddiwygio cyfraith Cymru a Lloegr o ran gweithredoedd cyfunrywiol. Gweler Enghraifft 34.	
Section 28; Clause 28; Local Government Act 1988	Cymal a ddatganodd: “[a local authority] shall not intentionally promote homosexuality or publish material with the intention of promoting homosexuality” / “promote the teaching in any maintained school of the acceptability of homosexuality as a pretended family relationship”. Gweler Enghraifft 35.	
Homosexual Law Reform Society (HLRS); Sexual Law Reform Society (SLRS); Campaign for Homosexual Equality (CHE); Gay Liberation Front (GLF)	Grwpiau ymgyrchu a sefydlwyd i weithredu ar argymhellion Adroddiad Wolfenden, ac i frwydro dros gydraddoldeb LGBT. Gweler Enghraifft 36.	
Civil partnership; civil marriage; same-sex marriage; equal marriage;	O 2004 ar gyfer partneriaethau sifil, ond gellir dyddio	

Marriage (Same Sex Couples) Act 2013	trafodaethau i ddiwedd yr 20fed ganrif. Mae 'equal marriage' yn derm poblogaidd am y term cywirach 'same-sex marriage' a hefyd yn dyddio o ddiwedd yr 20fed ganrif. Gweler Enghraifft 37.	
Lesbian and Gay	Roedd llawer o grwpiau o ganol yr 20fed ganrif yn cyfeirio at eu hunain fel 'lesbiaidd a hoyw' neu 'hoyw a lesbiaidd'. Cafodd y termau hyn eu disodli gan LGBT ar ddiwedd yr 20fed ganrif. Gweler Enghraifft 38.	
LGBT	Acronym ar gyfer lesbiaidd, hoyw, deurywiol, trawsrywiol o ganol i ddiwedd yr 20fed ganrif. Gweler Enghraifft 39.	

Rhestr Ffynonellau

Sefydliadau Cymunedol

Ers dad-grimnaleiddio cyfunrhywiaeth yn rhannol yng Nghymru a Lloegr ym 1967, mae trefniadaeth gymunedol ar gyfer pobl LGBT wedi tyfu'n sylweddol gan gynnig gwasanaethau cyfeillio, cynghori a gweithgareddau cymdeithasol a diwylliannol. Mae Archifau Morgannwg yn cadw amrywiaeth gyfoethog o ddeunyddiau, gan gynnwys nifer o rifynnau o'r papur newydd amgen *Cardiff's People Paper* sy'n cynnwys mewnwelediad da ar weithgareddau a mannau cwrdd y gymuned dan sylw yn y 1970au. Un o'r mannau cwrdd yna oedd The Rights & Information Bureau (RIB) yn 58 Heol Charles yng nghanol Caerdydd. Mae casgliadau Archif Merched Cymru hefyd yr un mor werthfawr.

- D320 - Cofnodion FRIEND South Wales
- D541 – Cofnodion Rainbow Project Wales
- D800/1/1 - Cardiff People's Paper
- D811/7/1 - Cardiff People's Paper
- D937/5/15 - 58 Charles Street: The History of a Community Building
- D1227 - Casgliad Norena Shopland
- D1425 - Cofnodion LGBT Christians South Wales
- D1426 - Cofnodion Support for Parents of Lesbians and Gay Men Wales
- DWAU1 - Cofnodion Older Lesbian Network Wales
- DWAU6/1 - Cylchlythyron Cardiff Women's Liberation
- DWAU35 - Cofnodion Pwyllgor Hawliau Menywod Cymru
- DWAU50/1 - Casgliad Jill Jordan: Cylchlythyron Older Lesbian Network
- DWAU52 - Cofnodion Canolfan Menywod Caerdydd
- DWAU54/4 - Cylchlythyron Older Lesbian Network

HIV/AIDS

Fel cartref yr Ymgyrch AIDS Cymreig, a sefydlwyd gyda nawdd gan y llywodraeth yng nghanol y 1980au i atal lledaeniad AIDS trwy gyfrwng ymwybyddiaeth gymdeithasol, roedd Caerdydd yn ganolbwynt i ymgyrchoedd AIDS. Ar wahân i ychydig bach o ddeunyddiau print, yn arbennig copi o gylchlythyr AIDS De Cymru 1985 (DX881/15) a chopi o arolwg Ymgyrch AIDS Cymru o 1987 (MD/C/X/6), mae rhan helaethaf y cofnod archifol sy'n ymwneud â'r ymateb i AIDS heb ei gatalogio ac yn amodol ar ddeddfwriaeth diogelu data. Mewn termau cyffredinol, mae'n debyg y bydd deunyddiau i'w cael yng nghofnodion Awdurdod Iechyd De Morgannwg ac Awdurdod Iechyd Morgannwg Ganol, ynghyd â'r awdurdodau lleol perthnasol a'r awdurdodau a'u dilynodd:

- D374 - Awdurdod Iechyd Bro Taf
- D940 - Ymddiriedolaeth Ambiwllans GIG Morgannwg Ganol
- D619 - Awdurdod Iechyd De Morgannwg
- D556 - Awdurdod Iechyd De Morgannwg
- D605 - Awdurdod Iechyd Morgannwg Ganol
- MC/HA - Awdurdod Iechyd Morgannwg Ganol

- MGHA - Awdurdod Iechyd Morgannwg Ganol

Mae'n debyg y bydd deunydd yn ymwneud ag AIDS ac achosion HIV wedi eu cynnwys yng nghofrestrau derbyn prif ysbytai'r ardal, y cyfyngir mynediad iddo oherwydd deddfwriaeth diogelu data:

- D920 - Ysbyty Dwyrain Morgannwg

Trosedd a Chosb

Mae rheoleiddio cyfreithiol ar weithgareddau rhywiol, y gorffennol a'r presennol, yn golygu bod cofnodion y llysoedd a'r heddlu yn ffynhonnell gyfoethog. Am fod 'troseddau' cyfunrhywiol yn rhai y gellid cyhuddo pobl yn eu cylch, mater i'r llysoedd uwch oeddent, sef llys y Sesiwn Fawr cyn 1830 a'r Brawdlys wedi'r dyddiad hwnnw, ond roedd y broses gyfreithiol yn dechrau yn y llysoedd sesiwn lleol (neu lysoedd yr heddlu fel y caent eu hadnabod). Ac eithrio ambell achos prin, nid oedd y Sesiwn Chwarter yn mynd i'r afael â chyfiawnder troseddol yn y maes yma. Fodd bynnag, yn sgil y disgrifiadau cyfoethog a geir yn nhystiolaeth y Sesiwn Chwarter, mae'n bur debygol y bydd y dogfennau hyn yn cynnig tystiolaeth awgrymog o'r bobl LGBT a arestiwyd a'u cyhuddo o weithgaredd droseddol megis lladrad.

Er nad yw cofnodion ffurfiol y Brawdlysoedd ym meddiant Archifau Morgannwg, mae yn cadw rhestrau carcharorion ar gyfer y sesiynau cylchynol deirgwaith y flwyddyn, ynghyd â chofnodion Carchar Caerdydd, gan alluogi ymchwilyr i gynnig adroddiadau cymharol lawn o achosion unigol. Mae sawl set o restrau carcharorion ar gael yn Archifau Morgannwg, yn amrywio o 1850 hyd at y 1960au:

- DMHP/5/1 – Rhestrau carcharorion ymddangosodd yn Frawdlysoedd Morgannwg a'r Sesiwn Chwarter, 1900-1952
- DBR/F/27/42 – Llyfr lloffion Arglwydd Aberdâr, 1905-1921, sy'n gynnwys rhestrau carcharorion ymddangosodd yn Frawdlysoedd Morgannwg, 1914
- Q/C/UNL/49-89 – Rhestrau carcharorion heb eu rhestri ar gyfer Brawdlysoedd Morgannwg, Llys y Goron a'r Sesiwn Chwarter, 1859-1961
- Q/S/C/1-20 - Rhestrau carcharorion ymddangosodd yn Frawdlysoedd Morgannwg a'r Sesiwn Chwarter, 1850-1971
- CL/MS/5/131 - Rhestr carcharorion ac mddangosodd yn Frawdlysoedd Morgannwg, 1872

Bydd rhestrau o garcharorion ar gyfer y Brawdlysoedd yn cyfeirio'n gyffredinol at achos sesiwn bach blaenorol y diffinydd, gan roi dyddiad yr achos llys ac ym mha lys y'i cynhaliwyd. Cynhaliwyd y sesiynau bach ledled Morgannwg a'u rhannu fesul plwyf (neu glwstwr o blwyfi) yn hytrach nag i dreflannau mwy. Roedd eithriadau i'r rheol hon - llysoedd sesiwn bach bwrdeistrefol yng Nghaerdydd, y Bont-faen a maes o law Merthyr Tudful.

Rhanbarth	Cyfeirnod	Lleoliad
Caerffili Uchaf	PSCAEHI PSCHI	Pontlottyn, Gelligaer, Merthyr Tudful
Caerphilly Isaf	PSCAELO	Caerffili, Bargoed

	PSCLO	
Dinas Powys	PSD PSDPC	Y Barri, Penarth
Kibbor	PSK	Eglwys Newydd
Meisgyn Uchaf	PSDMHI	Aberdâr, Aberpennar
Meisgyn Isaf	PSMHLO	Llantrisant, Pontypridd, Porth, Ystrad (Rhondda)
Meisgyn Uchaf & Caerffili Uchaf	PSMID	Caerffili, Bargoed, Aberdâr, Aberpennar
Castellnewydd ac Ogwr	PSNEW	Pen-y-bont ar Ogwr, Maesteg
Caerdydd	PSCBO	Caerdydd
Y Bont-faen	PSCOW	Y Bont-faen
Merthyr Tudful	PSMBO D169	Merthyr Tudful

Cofnodion yr heddlu ym Morgannwg yw'r rhai cyfoethocaf yng Nghymru gan gwmpasu'r heddlu sirol a ffurfiwyd ym 1841, a'r pedwar heddlu bwrdeistref a sefydlwyd yng Nghaerdydd, Abertawe a Chastell-nedd yn 1836 a Merthyr Tudful ym 1908. Mae Archif Morgannwg yn cadw cofnodion lluoedd y sir (DCON), Caerdydd (DCONC), a Merthyr Tudful (DCONMT); mae cofnodion Abertawe a Chastell-nedd yn cael eu cadw yn Archifau Gorllewin Morgannwg yn Abertawe.

At ddibenion ystadegol, neu fel man cychwyn gwahanol i ymchwilio, mae adroddiadau blynyddol y prif gwnstabl yn cynnig trosolwg defnyddiol ar drosedd yn eu hardaloedd perthnasol:

- DCONC/1/1-14 – Adroddiadau'r Prif Gwnstabl [Caerdydd] i'r Pwyllgor Adolygu, 1900-1969
- DCON/1/2/1-15 - Adroddiadau'r Prif Gwnstabl [Caerdydd] i'r Pwyllgor Adolygu, 1954-1968
- DCONMT/1/1-3 - Adroddiadau'r Prif Gwnstabl [Merthyr] i'r Pwyllgor Adolygu, 1908-1942
- DCONMT/2/1-23 - Adroddiadau'r Prif Gwnstabl [Merthyr] i'r Pwyllgor Adolygu, 1946-1968
- DCON/UNL/84-93 - Adroddiadau'r Prif Gwnstabl [Morgannwg] i'r Cydbwyllgor Sefydlog, Cyngor Sir Forgannwg, 1889-1969
- DCON/UNL/224-234 - Adroddiadau'r Prif Gwnstabl, 1936-1966 [Amrywiol – gan gynnwys Abertawe]
- G/SJ/4/1-8 - Adroddiadau'r Prif Gwnstabl i'r Cydbwyllgor Sefydlog, Cyngor Sir Forgannwg, 1889-1969
- G/SJ/6 – Adroddiadau Blynyddol y Prif Gwnstabl i'r Cydbwyllgor Sefydlog, Cyngor Sir Forgannwg, 1898-1963

Mae modd cael eglurhad ar y data a geir yn yr adroddiadau blynyddol drwy ddefnyddio nifer o ffynonellau eraill yng nghofnodion yr heddlu, gan gynnwys rhestrau o droseddau, rhestrau carcharorion, cofrestrau olion bysedd a ffotograffig, cofrestrau eiddo a llyfrau cyhuddo. Gall y rhain gynnig manylion i gadarnhau taldra,

man geni, cefndir crefyddol, lliw gwallt a llygaid, ac unrhyw nodweddion amlwg. Mae'r rhestrau ffotograffig sydd wedi goroesi ar gyfer Heddlu Dinas Caerdydd yn hynod ddifyr ac fe'u disgrifir ar wahân isod.

Rhestrau Troseddau a Llyfrau Cyhuddo:

- DCON/3/1/1-10 – Heddlu Caerdydd, Cofrestri Troseddi, 1933-1940
- DCON/3/6/1-8 – Heddlu Caerdydd, Llyfrau Cyhuddiadau, 1950-1957
- DCON/3/8/1-5 - Heddlu Caerdydd, Llyfrau Cyhuddiadau, 1958-1959
- DCON/3/7/1-8 - Heddlu Caerdydd, Llyfrau Eiddo Carcharorion, 1950-1957
- DCONMT/5/1/1-10 – Heddlu Merthyr Tudful, Cofrestri Troseddi, 1951-1969
- DCONMT/UNL/1-2 - Heddlu Merthyr Tudful, Cofrestri Troseddi, 1924-1947

Rhestrau Carcharorion:

- DCONMT/UNL/3 – Heddlu Merthyr Tudful, 1908-1969
- DHMP/9/1 – Carchar Caerdydd, 1921-1964

Mae'r cofnodion olion bysedd a ffotograffig ar gyfer Caerdydd, sy'n cwmpasu degawdau cyntaf yr ugeinfed ganrif, yn gofnod unigryw a oroesodd a bydd yn galluogi ymchwilyr i ddod wyneb yn wyneb ag unigolion y disgrifir eu hachosion mewn mannau eraill yn y cofnodion llys a charchar, neu yn y papurau newydd.

- DCON/3/2/1-7 – Heddlu Caerdydd, Cofrestri Olion Bysedd a Ffotograffig, 1904-1933

Yn hanesyddol roedd plismona lleol wedi ei reoleiddio gan y Cydbwyllgor Sefydlog dros Forgannwg a'r Pwyllgorau Gwylidwriaeth yng Nghaerdydd a Merthyr Tudful. Er yn ymwneud i raddau helaeth â manylion gweinyddol ac ariannol plismona, roedd y ddau bwyllgor yn cymryd diddordeb byw ym mhatrymau troseddu yn eu hardaloedd. Roeddent hefyd yn ymateb i'r newid yn y fframweithiau deddfwriaethol a'r ymchwiliadau seneddol i weithgaredd troseddol.

- BC/C/18/1 – Pwyllgor Adolygu Caerdydd, 1860-1878
- BC/C/19/1 – Pwyllgor Adolygu Caerdydd, Cofnodion Drafft, 1869-1973
- BMT/2/1-16 – Bwrdeistref Sirol Merthyr Tudful, Cofnodion, 1959-1974
- GC/SJ/1 – Cydbwyllgor Sefydlog Morgannwg, Cofnodion, 1889-1969

Ar ddiwedd y 1960au ac i ddechrau'r 1970au, ad-drefnwyd y system heddlu a chyfiawnder troseddol. Arweiniodd hyn at greu un llu ar gyfer sir Forgannwg – Heddlu De Cymru – ym 1969, a chyfuno'r Sesiynau Chwarterol a'r Brawdlysoedd yn un Llys y Goron parhaol ym 1972. Ad-drefnwyd y llysoedd sesiwn bach hefyd a drodd yn Lysoedd yr Ynadon – maent yn parhau i gael eu harchifo yn unol â rhaniadau'r sesiynau bach felly cyfeirir ymchwilyr at y cynllun cyfeirio cynharach. Caiff cofnodion Heddlu De Cymru eu catalogio fel DSWP, a'r Awdurdod Heddlu De Cymru cyfatebol (a grëwyd drwy uno'r Cydbwyllgor Sefydlog a'r Pwyllgorau Gwylidwriaeth) fel DSWPA. Mae'r cofnodion hyn, ar hyn o bryd, yn anodd eu defnyddio oherwydd deddfwriaeth diogelu data.

Lleoliadau a Bywyd Nos

Mae'r llys a chofnodion yr heddlu hefyd yn cynnig cipolwg ar ddatblygiad bywyd nos LGBT, gan fod dyletswydd ar y ddau i reoleiddio tafarndai, clybiau a lleoliadau eraill a drwyddedwyd i werthu alcohol ac i chwarae cerddoriaeth. Gellir trawsgyfeirio y rhain yn ddefnyddiol gyda chynlluniau rheoli adeiladau a ffotograffau i gael teimlad o olwg lleoliadau yn hanesyddol a sut y newidion nhw dros amser. Ar gyfer lleoliadau 'cymysg', hynny yw llefydd nad oedd yn benodol i bobl LGBT, gall ymchwilyr asesu'r berthynas rhwng y gofod a neilltuwyd i'r cwsmeriaid LGBT (bar cefn fel rheol, a fyddai o bosib â thoiledau ar wahân). Mae cofnodion trwyddedu mwy diweddar yn cynnwys braidd dim gwybodaeth, fodd bynnag. Mae cynlluniau safleoedd trwyddedig yng Nghaerdydd, sy'n rhan o gofnodion heddlu'r ddinas (DCONC/6), yn benodol werthfawr. Mae cofnodion eraill yn cynnwys:

- Q/A/M/4/UNL - Pwyllgor Trwyddedi y Sesiwn Chwarter (1906-47)
- PSMBO/1/1-2 - Sesiwn Fach Bwrdeistref Merthyr Tudful, Llyfrau Cofnodion (gan gynnwys trwyddedi)
- PSMBO/5/1-7 - Sesiwn Fach Bwrdeistref Merthyr Tudful, Cofrestri Trwyddedi (1962-2008)
- DCONC/7 - Cofnodion Trwyddedi Heddlu Dinas Caerdydd
- DSWP/20 - Cofnodion Trwyddedi Heddlu De Cymru

Dylai ymchwilyr nodi, ar y cyfan, y tueddai lleoliadau LGBT (neu LGBT-gyfeillgar) i fod yn y trefi mawr a'r dinasoedd ac ardaloedd y dociau, neu i ymddangos yn ystod cyfnod y rhyfel fel lleoliadau a fynychwyd gan y lluoedd milwrol.

Gwleidyddiaeth a Llywodraeth Leol

Mae pob plaid wleidyddol ar ryw adeg neu gilydd wedi trafod materion LGBT, yn aml fel ymateb i newid mewn amgylchiadau cymdeithasol a diwylliannol, neu yn dilyn rhaglen gyfreithiol. Mae materion penodol, fel Adran 28 neu'r frwydr yn erbyn AIDS, i'w canfod mewn man arall yn y canllaw hwn, fodd bynnag mae'n debyg y bydd y cofnodion neu'r casgliadau canlynol o ddiddordeb. Oherwydd deddfwriaeth diogelu data, mae cofnodion Allan Rogers AS (Rhondda, 1983-2001) ac Ann Clwyd AS (Cwm Cynon, 1984-Presennol) yn anodd eu cyrchu, er ei bod yn debygol y bydd peth gwybodaeth berthnasol i faterion LGBT i'w cael yn eu papurau nhw. Mae llyfrau cofnod pleidiau gwleidyddol yn haws eu cyrchu fodd bynnag, yn yr un modd â llenyddiaeth ymgyrchu.

- D1210 - Cofnodion Plaid Lafur Etholaeth Bro Morgannwg
- D817 - Cofnodion Plaid Lafur Etholaeth Cwm Cynon
- D866 - Cofnodion Plaid Lafur Ward Glanyrafon, Caerdydd
- DLPCW - Cofnodion Plaid Lafur Etholaeth Gorllewin Caerdydd
- DLPM - Cofnodion Plaid Lafur Morgannwg Ganol
- DXGC114 - Casgliad Deunydd Etholiadol
- D316 - Papurau'r Cynghorydd Ray T Davies
- DWSG - Cofnodion Grwpiau Cymorth y Merched De Cymru
- D1394 - Papurau Alan Jobbins (Plaid Cymru)

Mae cofnodion llywodraeth leol yn cynrychioli maes eang ond o bosib hynod ffrwythlon o ymchwil ar faterion LGBT. Y tu hwnt i fframweithiau deddfwriaethol cyffredinol, gydag Adran 28 ymhlith yr amlycaf, roedd llywodraeth leol yn gyfrifol am ateb y galw am glybiau ieuencid, cyllid i sefydliadau ieuencid, darparu cyngor a gwasanaethau mentora, ac addysg. Rhwng 1974 a 1996, rhannwyd llywodraeth leol ym Morgannwg yn ddwy haen: cynghorau sir a chynghorau ardal/bwrdeistref. Rhannwyd yr hen sir Forgannwg yn dri chyngor sir: Gorllewin Morgannwg (a gedwir yn Archifau Gorllewin Morgannwg, Abertawe), Morgannwg Ganol (cofnodion wedi eu cadw fel MGCC), a De Morgannwg (cofnodion wedi eu cadw fel S). Rhannwyd y rhain ymhellach yn amryw gynghorau ardal a bwrdeistref fel a ganlyn.

Morgannwg Ganol

- DCCV - Cyngor Bwrdeistref Cwm Cynon
- DCMT - Cyngor Bwrdeistref Methyr Tudful
- DCOG - Cyngor Bwrdeistref Ogwr
- DCRH - Cyngor Bwrdeistref y Rhondda
- DCRV - Cyngor Dosbarth Cwm Rhymni
- DCTE - Cyngor Bwrdeistref Taf Elai

De Morgannwg

- DCC - Cyngor Dinas Caerdydd
- DCVG - Cyngor Bwrdeistref Bro Morgannwg

O ystyried natur cofnodion llywodraeth leol, mae ymchwil gan ddefnyddio'r deunydd hwn yn debygol o fod yn fater o geisio a methu, a gofyn am elfen o reddf archifol ac amynedd ar ran yr ymchwilydd. Mae mwyafrif cofnodion canolog y cynghorau – gan gynnwys cofnodion a phapurau a roddwyd i gynghorwyr gan swyddogion – wedi eu cadw fel rhan o gofnodion adrannol y prif weithredwr (neu'r clerc), e.e. DCC/C.

Ffynonellau Achyddol

Mae Archifau Morgannwg yn cynnig mynediad i'r gwefannau hanes teulu Ancestry a Find My Past, gyda'r ddau yn cyflwyno gwybodaeth helaeth ynglŷn â hanes LGBT. Gellid ei ddefnyddio i groesgyfeirio darganfyddiadau ymhlith cofnodion archifol, neu fel man cychwyn yn achos cofnodion megis rhestrau carcharorion, cofnodion carchar, dogfennau cofrestri masnachlongwyr ayb. Gan eu bont wedi digido ac mae modd eu chwilio, gall fod yn haws defnyddio'r rhain na'r copïau papur ac maent weithiau yn cynnwys ffotograffau o unigolion.

Ffynonellau Eraill

Wedi eu cadw yn Ne Cymru

Yn ogystal â daliadau archifol Archifau Gorllewin Morgannwg yn Abertawe ac Archifau Gwent yng Nglynebwy, y gellir eu harchwilio gan ddefnyddio ffynonellau cyffelyb i'r rhai a ddisgrifiwyd yn y canllaw hwn ar gyfer Archifau Morgannwg, bydd yr archifau canlynol o ddiddordeb i ymchwilwyr:

- Mae Llyfrgell Treftadaeth ac Astudiaethau Lleol Cathays yn cadw ystod o ddeunydd print o ddiddordeb i ymchwilwyr gorffennol LGBT gan gynnwys adroddiadau blynyddol Llinell Gymorth AIDS Caerdydd (1989-1995), y South Glamorgan AIDS Review (1991-1992), Bro Taf AIDS Review (1995-2001), Datganiad Polisi HIV De Morgannwg (1992), Rhaglen Ddigwyddiadau Body Positive Caerdydd (1996), adroddiadau blynyddol prif gwnstablaiad Caerdydd, Morgannwg a De Cymru, canllaw i wasanaethau'r heddlu ar gyfer y gymuned LGBT (1990au cynnar), rhaglen Mardi Gras Caerdydd (2000). Gellir cael gwybodaeth ychwanegol yng nghofnodion awdurdodau lleol.
- Mae Casgliadau Arbennig ac Archifau Prifysgol Caerdydd yn cadw cofnodion sefydliadol Prifysgol Caerdydd a'i ragflaenwyr, yn ogystal â chofnodion yn ymwneud â bywyd myfyrwyr. Mae ffynonellau defnyddiol yn cynnwys papurau myfyrwyr, papurau newydd safonol a'r Gair Rhydd, llawlyfrau myfyrwyr a chanllawiau wythnos y glas, a chofnodion Cyngor Undebau Llafur Caerdydd.
- Mae Archifau Richard Burton, Prifysgol Abertawe yn cadw cofnodion sefydliadol Prifysgol Abertawe, yn ogystal â chofnodion yn ymwneud â bywyd myfyrwyr. Mae ffynonellau defnyddiol yn cynnwys y papurau myfyrwyr, Crefft a The Waterfront, llawlyfrau myfyrwyr ac wythnos y glas, cofnodion grwpiau Cefnogi Glowyr Cymoedd Nedd, Tawe a Dulais, a Rhanbarth De Cymru (Undeb Cenedlaethol y Glowyr).
- Mae Llyfrgell Glowyr De Cymru, Prifysgol Abertawe yn cadw amrywiaeth o ddeunyddiau print a gweledol yn ymwneud â'r mudiad llafur a bywyd y dosbarth gweithiol yn Ne Cymru. O ddiddordeb penodol i ymchwilwyr bywyd LGBT mae Valleys Star, cylchlythyr Grŵp Cefnogi Glowyr Cymoedd Nedd, Tawe a Dulais, tystiolaeth lafar Tom Davies o Flaengwynfi (neu Peggy Deauville yn ôl ei enw llwyfan), a chyfweiliadau a wnaed gan Hywel Francis gyda Dai Donovan, Siân James, ac eraill parthed Lesbians & Gays Support the Miners.

Cofnodion Cenedlaethol

Mae yna nifer o archifau LGBT penodol sydd o ddiddordeb i ymchwilwyr i fywyd LGBT ym Morgannwg. Mae'r rhain yn cynnwys Llyfrgell Genedlaethol Cymru yn Aberystwyth sydd ag ystod o ddeunyddiau archifol, print a gweledol. Y Llyfrgell Genedlaethol sy'n cadw cofnodion llys ar gyfer esgobaeth Llandaf, y cofnodion sy'n weddill o'r Sesiwn Fawr ym Morgannwg, ynghyd ag ystod o gofnodion pleidiol gwleidyddol, archif bersonol Leo Abse, ac adnoddau archifol HTV/ITV Cymru.

Yn ychwanegol i'r Llyfrgell Genedlaethol, mae'n bosib y gallai'r canlynol fod o fudd i ymchwilwyr:

- Bishopsgate Institute, Llundain, sy'n gartref i'r Lesbian & Gay Newsmedia Archive (LAGNA) ynghyd ag amrywiaeth gynyddol o ddeunyddiau archifol LGBT.
<http://www.bishopsgate.org.uk/Library/Special-Collections-and-Archives/LGBT-History>
- Y Llyfrgell Brydeinig, Llundain, sy'n gartref i'r casgliadau hanes llafar a gasglwyd gan yr Hall Carpenter Archive, yn ogystal ag archifau sain cenedlaethol y BBC.
- Archifau Ysgol Economeg Llundain, cartref yr Hall Carpenter Archive. Mae hwn yn cynnwys cofnodion yn ymwneud ag ystod eang o sefydliadau LGBT gan gynnwys y Campaign For Homosexual Equality.
- Bristol Archives, sy'n cynnwys cofnodion Gay West a sefydliadau cysylltiedig. Mae peth deunydd am Gaerdydd yn yr archif yma, yn adlewyrchu'r berthynas gref â sefydliadau LGBT yn Ne Cymru.
- Yr Archifau Cenedlaethol, Llundain, sef cartref cofnodion y llywodraeth ganolog a haenau uchaf cyfundrefn y llysoedd. Mae holl gofnodion y Brawdlys a Llys y Goron ar gyfer Morgannwg wedi eu cadw yma, yn yr un modd â chofnodion y Swyddfa Gymreig, y Weinyddiaeth Iechyd, y Weinyddiaeth Addysg a'r Swyddfa Gartref. Yn ogystal:
Hanes LGBT Clyweled:
<https://media.nationalarchives.gov.uk/index.php/tag/lgbt-history/>
How to Look for Records of Sexuality and Gender Identity History:
<http://www.nationalarchives.gov.uk/help-with-your-research/research-guides/gay-lesbian-history/>
- Manchester Central Library, Guide to Lesbian, Gay, Bisexual or Transgender (LGBT) Resources
https://www.manchester.gov.uk/site/scripts/documents_info.php?categoryID=448&documentID=520
- Liverpool Libraries and Archives
- Glasgow Women's Library, The Lesbian Archive
<https://womenslibrary.org.uk/explore-the-library-and-archive/the-archive-collection/the-lesbian-archive/>
- Taflen gwybodaeth London Metropolitan Archives:
<https://www.cityoflondon.gov.uk/things-to-do/london-metropolitan-archives/visitor-information/Pages/information-leaflets.aspx>
- Historic England, England's LGBTQ Heritage:
<https://historicengland.org.uk/research/inclusive-heritage/lgbtq-heritage-project/>
- LGBT Archive:
<http://www.lgbtarchive.uk/>

Enghreifftiau o'r eirfa

Defnyddiwyd delweddau o erthyglau papur newydd sydd allan o hawlfraint o Papurau Newydd Cymru Arlein <http://papuraunewydd.llyfrgell.cymru/> Mae ffynonellau eraill ar gadw yn Archifau Morgannwg, onid nodir yn wahanol.

Diolch yn fawr i Anthony Rhys am rannu rhai enghreifftiau o fewn cofnodion Sesiwn Fach Caerdydd.

Enghraifft 1

The Cambrian, 11 Awst 1882

GLAMORGANSHIRE SUMMER ASSIZES.

CRIMINAL COURT.—FRIDAY.

[Before Baron HUDDLESTONE.]

UNNATURAL OFFENCES.

Antonio Baradchi, 28, a Greek sailor, was indicted for committing a detestable and abominable crime on board the brigantine Annie, in the South Docks, Swansea, on the 10th February last. The case was heard at the last Assizes at Cardiff, but the jury being unable to agree, after being locked up for several hours, they were discharged, and the prisoner was remanded for trial to the present Assizes. Mr. D. Lewis now prosecuted. The prisoner was undefended, and he pleaded "not guilty." The jury found him guilty of the attempt, and he was sentenced to two years' imprisonment with hard labour. The prosecutor's expenses were disallowed.

Mae modd croesgyfeirio Antonio Barashi o'r dyfyniad uchod o'r Cambrian yn:

Q/S/C 5 Rhestr Carcharorion, 1882-1888

No.	NAME.	Age.	TRADE.	Degree of Instruction.	Name and Address of Committing Magistrate.	Date of Warrant.	When received into Custody.
2	Antonio Baradchi	28	Seaman ...	Imp	J. Trev. Jenkin, & J. G. Hall, Esqrs., Swansea.	1882 25th Feb.	1882 25th Feb.

Offence, as charged in the Commitment.	When Tried.	Before whom Tried.	Verdict of the Jury.	Particulars of Previous Convictions charged in the Indictment and proved in Court.	Sentence or Order of the Court.	No.
Feloniously, wickedly, diabolically, and against the order of nature, did beat, wound and illtreat one Joseph McLean with intent to commit and perpetrate that detestable and abominable crime (not to be named among Christians) called buggery, at Swansea, on the 10th day of February, 1882	1882 2nd May	Mr. Justice Chitty	Could not agree, and were discharged		To be detained in Prison to take his trial at the next Goal Delivery	2

Enghraifft 2

Police Gazette, 19 Medi 1961

6.—**M.P. (FH).—Embezzlement**, 8th inst. While employed as housekeeper of boarding house, retained £54 collected as rent.—**Ethel Taylor**, b. 1906, cook, 5ft. 4in., heavy build, c. fresh, h. dyed blonde, wears spectacles, Welsh accent, tattoo mark l. arm (covered with adhesive plaster). May visit Blackpool accompanied by a Lesbian Terry. D.C. Frazer in case.

Enghraifft 3

Llyfrgell Prifysgol Caerdydd: Ann M Moloney, *Voicing otherness: lesbian identity in fiction*. Traethawd Ymchwil (M.Sc.(Econ)), Coleg Prifysgol Cymru Caerdydd, 1990

Archifau Sir Ddinbych: DD/DM/1877/28 – Walking Proud in Llangollen (Lesbian Gay Bisexual Transgender [LGBT] event linked to the Ladies of Llangollen)

Enghraifft 4

DWAW6/1 Women's Archive of Wales/Archif Menywod Cymru: [Cardiff Women's Newsletter](#), Caerdydd, Mehefin 1983 'The Amazons or One Example of How Herstory can be Distorted by Patriarchy, Feminism and Anarchism.'

Llyfrgell Genedlaethol Cymru: William Prynne, *Unloveliness, of love-lockes. Or, A summarie discourse, proving: the wearing, and nourishing of a locke, or love-locke, to be altogether unseemely, and unlawfull unto Christians... and womens mannish*, (Llundain: 1628)

DRESSED AS A GIRL.

Extraordinary Story From North Wales.

An extraordinary case of a boy being brought up from infancy as a girl came to light at Carnarvon on Whit Monday. While looking for an Army absentee, supposed to be masquerading in female attire, Sergeant Owen noticed a young woman who betrayed certain masculine peculiarities.

Upon being challenged, she denied she was a deserter, and gave her name and place of residence in the Llanberis district. An examination by the police doctor established the fact that the person was a male.

Inquiries show that the young man, who is 20 years of age, has always been treated by his grandparents as a girl.

Enghraifft 5

The Pembrokehire Herald and General Advertiser, 24 Awst 1855

A FEMALE SAILOR.—On Thursday last, a young woman, named Susan Brudon, was brought before the bench for masquerading in male attire. The renegade appeared garbed in a canvass trousers, serge shirt and cap, rigged out like a sailor in every respect, and she certainly personified a smart Jack Tar so as to disarm the slightest suspicion. One of the officers somehow gained intelligence of her secret, and when he met her on Wednesday evening last, she was gallanting another lass about the town, and seemed to act the sailor throughout. Her poll was cut short, and presented quite “a nobby head of hair.” In her defence she pleaded that she had personified the sailor for the last 15 months, in avocation as well as in appearance. From her representations, she had been on several foreign voyages, and the last she made was in the Eliza of Newport. Whether her sex was discovered during the voyage or not, we have not heard—neither did she state the cause which induced her to relinquish the attire and pursuits of her sex, and expose herself to the hardships incidental to a mariner’s life. It might have been merely a great desire to obtain more money than she might earn on shore, or a more romantic object. Possibly, this Susan, like her compeer, the “black-eyed,” might have had a “bold William,” who induced her alike to forswear her sex, habits, and pursuits.—*Ibid.*

Mae modd croesgyfeirio Susan Brudon o'r dyfyniad uchod o'r Pembrokehire Herald yn:

PSCBO/1/16 - Cofnodion Sesiwn Fach Caerdydd, Susan Bruton 16 Awst 1855 (Mae Susan hefyd yn ymddangos fel Brudon, Brunin a Bruton)

*Susan Bruton -
 Mrs Phillips saw - Last night 4 to 6 11 I saw her in Bute
 St. in male clothes - She was walking with an
 girl.
 Sept ago she has been at sea in the W. Maria of Newport.
 (and I said?)*

Enghraifft 6

Cardiff and Merthyr Guardian, 13 Rhagfyr 1856

Ann Amos, aged 17, one of the unfortunate girls of the town, was charged with disorderly conduct in Bute-street. She had been found attired in sailor's clothes. Since the Mayor's caution to these unfortunate characters to keep out of the public streets has appeared, many of them have adopted the male costume, for the purpose of continuing in their abandoned and wretched course. Mr. Stockdale was requested to send her to Newport, her native place.

Mae modd croesgyfeirio Ann Amos o'r dyfyniad uchod o'r *Cardiff and Merthyr Guardian* yn:

PSCBO/1/18 - Cofnodion Sesiwn Fach Caerdydd, Ann Amos, 10 Rhagfyr 1856 &
 PSCBO/1/23 - Cofnodion Sesiwn Fach Caerdydd, 25 Mai 1859

*Ann Amos.
 Henry Mufflemoore saw - Last night 7 to 8 I saw her
 in Bute St. in the state she now is in.
 dressed in male clothes - she is a prostitute.
 To be sent to Newport.*

Ann Amos Post. Whoring indecently in Bute St. on 24th Ann

Cardiff and Merthyr Guardian, 29 Mai 1858

STRANGE ACT.—Elizabeth Powell, a young woman, dressed in a navigator's suit, was charged with having been found in Canton road, in that garb, for a suspicious purpose. She said she did it for fun. Being a well-known *femme galante*, she was committed to prison for seven days.

Mae'r enw Powell yn anghywir a'r enw cywir yw Elizabeth Ford; gweler:

PSCBO/1/20 & 21 - Cofnodion Sesiwn Fach Caerdydd, Elizabeth Ford, 25 & 26 Mai 1858

Cardiff and Merthyr Guardian, 18 Awst 1860

—Ellen Hall, of 25, Whitmore-lane, for being drunk and riotous, and dressing in men's clothes in Whitmore-lane; cautioned and discharged.

Mae modd croesgyfeirio Ellen Hall o'r dyfyniad uchod o'r *Cardiff and Merthyr Guardian* yn:

PSCBO/1/29 - Cofnodion Sesiwn Fach Caerdydd, 14 Awst 1860

Ellen Hall
H Samuel Webb es
About 2 this morning
I was on duty in Suite 4 - heard a person
making a great noise - I ran up the lane
apprehended her once just at the door
she was dressed in mens clothes she is a prostitute
saw her in Whitmore Lane in mens clothes
cautioned - dismissed

Enghraifft 7

Cardiff Times, 28 Mai 1859

A MASQUERADING PROSTITUTE.—Jane Wyer, one of the class unfortunate, who was represented by the superintendent as an old offender, was charged with being drunk, disorderly, and using obscene language. The case was fully proved by P.C. Sprague, and the prisoner, who was, when taken, arrayed in male attire, was sentenced to twenty-eight days' imprisonment with hard labour.

Enghraifft 8

Brecon Reporter, 23 Chwefror 1867

Mr. Keene, the governor of the gaol, had an interview with his worship in the course of the day, and informed him that when the prisoner was handed over to his custody he was ordered to the bath-room with the other men. On the passage there he declined taking the bath, and, on being questioned, said that "he" was a female. He (Mr. Keene) immediately sent for the medical officer of the prison, when it was discovered that this statement was correct. She admitted to him that she had donned the male attire upwards of three years, and that before she obtained the situation as a barman she had been a ship's steward two years.

Mr. Woolrych observed that he had not the slightest suspicion of the prisoner's sex. He took her to be a young man.

Enghraifft 9

County Observer and Monmouthshire Central Advertiser, 13 Ionawr 1872

A WOMAN MARRYING A WOMAN.—One of the officers of the county police was recently sent to Greenock to bring a prisoner through to Edinburgh. The prisoner is a young woman belonging to Inverness-shire, who has been "wanted" by the police for some time back on the charge of personating a man. Last year she worked for a considerable time as a labourer in the neighbourhood of Kirknewton, and so masculine was she in appearance that none of her fellow-workers suspected her of belonging to the softer sex. By-and-bye she fell in love with a young woman, a native of Ireland, and the two were ultimately married. For a while they lived together, happily, it is said, ; but a quarrel having taken place, the wife informed the police of the true sex of her "husband." The latter did not want a visit from the "gentlemen in blue," and at once made good her escape from the neighbourhood. She was not heard of until the other day, when she was apprehended at Greenock, where she had been working as a labourer.

Enghraifft 10

Evening Express, 3 September 1906

LOCAL AMUSEMENTS.

CARDIFF.

THEATRE ROYAL.—The Japanese musical play, "The White Chrysanthemum."

THE EMPIRES.

CARDIFF.—Hetty King, male impersonator; Jack Lorimer; the Sutcliffe Family of Scotch pipers, dancers, and acrobats, &c.
NEWPORT.—Bella and Bijou, Spry and Monti, Harry Grey, the Australian nugget, &c.

Enghraifft 11

The Carmarthen Journal, 23 Ionawr 1829

THE FEMALE HUSBAND.

The following particulars have been collected relative to the female who styled herself James Allen, and upon whose body an inquest was held a few days since:—The woman who had been married to the deceased has produced the certificate, by which it appeared that it was solemnised at Camberwell church, on the 13th day of December, 1808.—Previous to its having taken place, the deceased lived as groom in the service of a Mr. Wood, No. 6, Camberwell-terrace. Our informant, Mary Allen, was also housemaid in the same gentleman's family, and it was while living there she first became acquainted with the deceased, who was at that time considered a smart and handsome young man, and an excellent groom, doing all the work belonging to the situation quite to the satisfaction of the gentleman with whom he acted in that capacity. Mary Allen remained as housemaid with Mr. Wood for three years, and it was at the latter part of this period the deceased began to be extremely attentive to her, and was viewed in the light of a lover by Mary; who at length consented, at the earnest entreaties of the deceased, to be married. The matrimonial alliance took place between the parties at the

Enghraifft 12

The Cardiff and Merthyr Guardian, 7 Rhagfyr 1861

A FEMALE IN MILITARY COSTUME.—Ellen Thomas, an elderly female of immoral character, was charged by P.C. No. 28, with parading the streets this morning in a soldier's uniform, and annoying passengers. She said she was very sorry, and that a "glass too much" had caused her to decide on such a frolic, but she assured the Bench that she was not offensive to any one with whom she came in contact in the street.—Sentenced to 14 days' imprisonment.

Mae modd croesgyfeirio Ellen Thomas o'r dyfyniad uchod o'r *Cardiff and Merthyr Guardian* yn:

PCSBO/1/35 - Cofnodion Sesiwn Fach Caerdydd, 2 Rhagfyr 1861

Ellen Thomas
P.C. 28 at 10 in this morning in
only in P.C. 28 I was the person
who I found up in the house
clothes she was worn for
Dance & I found in 1861
in the she is a prostitute
14 days imprisonment

The Cardiff and Merthyr Guardian, 9 Chwefror 1855

C A R D I F F P O L I C E . — M O N D A Y .
[Before David Lewis, Esq., Mayor, & John Batchelor, Esq.,
ex-Mayor.]
A MASQUERADER.
Ann Williams, a good-looking girl of light fame, was charged by P.C. Rutter with promenading Bute-street, about nine o'clock on Sunday morning, habited in the garb of a sailor. The prisoner appeared before the magistrates in the disguise which she wore when taken into custody, which consisted of a monkey jacket, canvass trousers, & cap. Witness demanded to know the reason why she adopted the masculine attire, the prisoner replied that she wanted a glass of grog. She was then taken into custody, as it was desirable to put a stop to these antics, owing to the constant usurpation of the masculine prerogative by the members of the frail sisterhood. The girl's appearance appeared to afford much amusement to the spectators.—Committed for fourteen days.

Mae modd croesgyfeirio Ann Williams o'r dyfyniad uchod o'r *Cardiff and Merthyr Guardian* yn:

PCSBO/1/15 - Cofnodion Sesiwn Fach Caerdydd, 5 Chwefror 1855

Michael James Ann Williams.
Henry Rutter vs. Grog money etc. of 7 was in Bute St. I saw.
see there. She is a prostitute & dressed in sailor clothes.
I never saw her before. She is a prostitute.
4 days R.L.

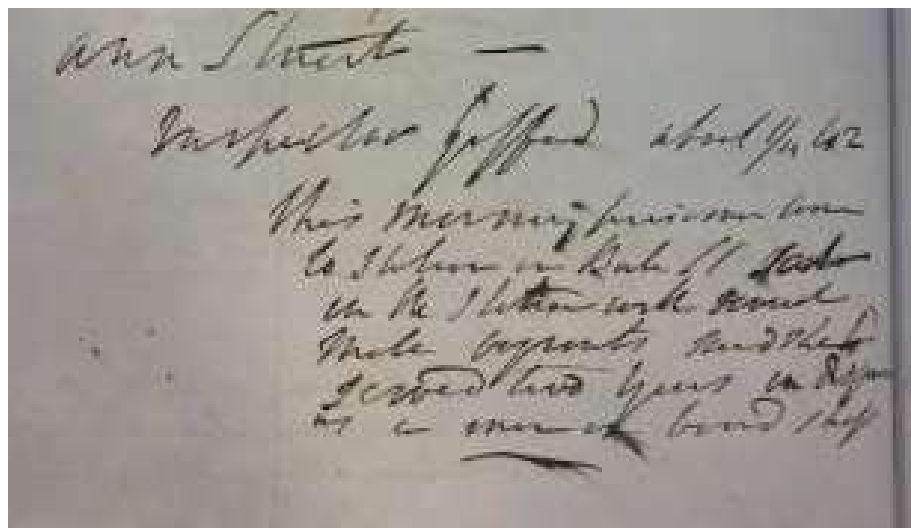
Enghraifft 13

The Cardiff and Merthyr Guardian, 30 Ebrill 1859

A FEMALE SAILOR.—SINGULAR CASE.—Ann Stuart, aged 18, without bonnet, shoes, or stockings, was brought up by Sergeant Giffard on the following charge: It appears at a very early hour this morning the prisoner made her appearance at the Police-station and sat down among several vagrant men, and whilst conversing with them she said she had served two years and a half on board ship as a sailor, and as there were French and American vessels lying in the docks here, if she could get a jacket and a pair of men's trousers she would go for a sailor again. She said she had no friends, and if she could not go to sea she would drown herself, for she was tired of the life she was then leading. Sergeant Giffard then took the prisoner into custody on the latter charge. He said she had been before the magistrate of the Thames Police-court, London, and the master of the vessel she had sailed in had been compelled to pay her her wages as a sailor. The magistrates asked the prisoner where she came from, and she replied that Scotland was her native place, but she had been walking through the country, and that accounted for her appearance at Cardiff. The magistrates ordered the prisoner to be detained at the Workhouse.

Mae modd croesgyfeirio Ann Stuart o'r dyfyniad uchod o'r *Cardiff and Merthyr Guardian* yn:

PSCBO/1 - Cofnodion Sesiwn Fach Caerdydd, 20 Ebrill 1859

Ann Stuart —
Inspector Giffard about 1/4 past
this morning prisoner was
brought in about 11 past
on the station with some
male vagrants and that
she had served two years on board
of a man of board ship

Enghraifft 14

The Bradford Observer, 21 Chwefror, 1839

A Female's Frolic

The inhabitants of Lincoln are exceeding amused by a circumstance that has just transpired. A young lady having disguised herself in male costume, pretended to be in love with a Miss B_y, whom she induced to accompany her in moonlight strolls, &c

on the banks of the river. It is said that this affair has been going on for some months, but this Miss B_y was totally unacquainted with the hoax till last week, when she was told if it be some one who had heard of the circumstance.

Enghraifft 15

The Cardiff and Merthyr Guardian, 4 Rhagfyr 1869

EXTRAORDINARY CONCEALMENT OF SEX.

Considerable excitement has been caused in the colliery villages of Etherley and Toft Hill, Bishop Auckland, during the past few days, by a disclosure that has been made by the death of a woman who has for the past fifty years resided in that neighbourhood as a man, and married two wives. It is said that she came from Scotland fifty years ago in the guise of a young man, and obtained employment at one of the collieries, at which she worked as one of the men for some time, and paid her addresses to, and ultimately married a servant girl living at the village inn. After her marriage she relinquished working at the pit, and commenced to make besoms, yellow clay balls, and pipeclay rubbers, which she and her partner vended in the surrounding villages. They had lived together twenty-three years, when the wife died, and the reputed husband professed to lament her loss very much.

Enghraifft 16

Enghraifft 'sodomy':

The North Wales Chronicle and Advertiser, 1 Awst 1863

UNNATURAL OFFENCE.

Thomas Williams, 35, was charged with having, at the Wrexham Union Workhouse of which he was an inmate, unlawfully assaulted, beaten, and ill-treated *Jeffrey Caldecott* (a youth) on the 27th of May, 1863, with intent then feloniously, wickedly, and against the order of nature with the said *Jeffrey Caldecott* to commit and perpetrate the crime of buggery. Mr. Swetenham prosecuted, and the prisoner was undefended.

Previous to the hearing of this case, all women and children were ordered out of court.

Evidence having been given the jury found the prisoner guilty of "an attempt."

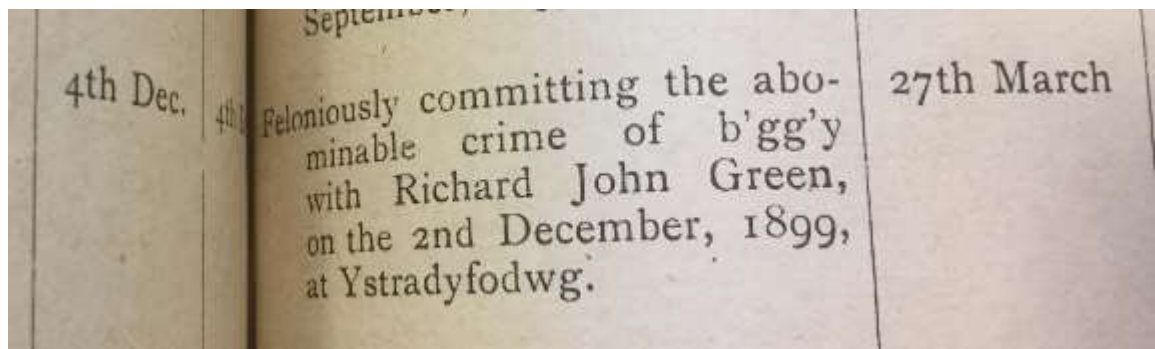
His Lordship in passing sentence strongly denounced the crime with which the prisoner had been charged. He had once before been convicted of a similar crime, committed on the same place, for which he suffered imprisonment for two years; and his Lordship wished it to go forth to the public that in his opinion the discipline of the Wrexham Workhouse with regard to the prisoner, was conducted in a most disgraceful manner. The prisoner it was stated was a man of weak intellect, and the Workhouse authorities were to be blamed for neglecting to adopt such measures as would have checked his abominable inclinations.

Enghreifftiau 'buggery':

Q/S/C/7 - Rhestrau Carcharorion, 1895-1902

1st July	Ditto	.. Guilty of b—y. . .
----------	-------	-----------------------

Q/S/C/7 - Rhestrau Carcharorion, 1895-1902

Q/S/C/5 - Rhestrau Carsharorion, 1882-1888

53	JAMES TAYLOR	...	...	...	...	...	18	Chimney Sweep	Nil	R. E. Spencer, Esq., Cardiff Police Court.
between the 25th day of July and the 1st day of August, 1897, feloniously, wickedly, and against the order of nature, did carnally know one John Henry Taylor, and with him feloniously commit the abominable crime of buggery.	25th Nov. ...	F. B. Williams, Esq., Q.C., Commissioner.	Guilty ...		15 years penal servitude.	53				
between the 25th day of July and the 27th day of August, 1897, feloniously and against the order of nature did carnally know one Edward Taylor, and with him feloniously commit the abominable crime of buggery.			No evidence offered.							

Carnarvon and Denbigh Herald, 2 Awst 1895

Yesterday, at Wrexham, on Tuesday, Robert Garrett Roe, an elderly man, who was at one time a schoolmaster in Northamptonshire, member of the Northamptonshire County Council, police committee, technical education committee, board of guardians, active Freemason and Oddfellow, &c., was charged with grossly indecent conduct. Prisoner was sent to Wrexham by the National Liberal Federation to organise the Denbigh Boroughs for the Liberal candidate at the recent election, and stayed at Maelor Temperance Hotel, where the offences were committed. Prisoner denied that he had ever intended to commit the serious charge brought against him, and appealed for mercy. The bench committed prisoner for trial for indecent assault.

IN H.M. PRISON, CARDIFF.				
26	William Evans	18	Student ... Well	A. Thornley, Esq., Cadoxton Police Court
Bailed 13th February, 1896, to appear at the last Summer Assizes held at Swansea, 22nd, June, 1896, but failed to surrender.				
On the 14th February, 1896, at Newport, unlawfully attempting to procure the commission by a male person named Thomas Powell of an act of gross larceny with himself.		Failed to surrender Bail estreated at the last Assizes		

50	Henry Frary	42	Sailor	Imp	P. J. O'Donnell, Esq., Barry Police Court	18th Sept.
----	--------------------	----	---------------	-----	--	------------

On the 15th September, 1896, at Barry, unlawfully attempting to procure the commission by a male person named Herbert Manwaring, of an act of gross indecency with himself.	18th Nov.	Mr. Justice Mathew.	Guilty of an unlawful attempt to procure the commission of an act of gross indecency with another male person Recommended to mercy	---	...	...	4 Calendar Months (hard labour) Cardiff Prison	50
								23

Barry Dock News, 6 Mai 1898

A BRUTE COMMITTED.

Dugal Black, a seaman, was committed for trial at the Assizes on a charge of committing an act of gross indecency with one Matthew Drennen at Barry Dock on the 3rd instant.

Enghreiffitiau 'Procuring':

Q/S/C/5 - Rhestrau Carchororion, 1882-1888

1	2	3	4	5	6	7
No.	NAME.	Age.	Trade.	Degree of Instruction	Name and Address of Committing Magistrate.	Other
1	WILLIAM EVANS ... <i>Bailed 13th February, 1896, to appear at the Summer Assizes held at Swansea, 22nd June, 1896, but failed to surrender.</i>	18	Student	W	A. Thornley, Esq., Cadoxton Police Court	

9	10	11	12	13	14	15
Offence as charged in the Indictment.	When Tried.	Before whom Tried.	Verdict of Jury.	Particulars of Previous Convictions charged in the Indictment and proved in Court.	Sentence or Order of the Court.	No.
On the 15th February, 1896, at Barry, unlawfully attempting to procure the commission by a male person named Thomas Powell of an act of gross indecency with himself.	1897.				Not to be brought forward.	1

Enghreifftiau 'indecenty':

Pembrokeshire Herald, 25 Ebrill 1862

CHARGE OF INDECENCY.

John James and George Hughes were charged with indecent conduct at Saint Thomas Green, on the morning of Good Friday. Mr W. John appeared for the prosecution. The accused denied the charge. The magistrates, after hearing the evidence (which is unfit for publication), adjourned the case till the next sessions, for the attendance of additional witnesses.

Enghreifftiau 'indecent exposure':

Merthyr Times, 14 Mai 1896

INDECENT EXPOSURE.—*Alfred Evan Williams and William Joseph Thomas* were charged with indecent exposure at Penydarren.—Prisoners were sent to gaol for a month with hard labour.

Mae modd croesgyfeirio William Joseph Thomas o'r dyfyniad uchod o'r *Merthyr Times* yn:

PSMBO/2/1 - Cofnodion Sesiwn Fach Merthyr Tudful, 1896

11 May 1896 46

N41/ William Joseph Thomas / appear
Self & Thomas
Thomas & David 6/11/11
Thomas & David 6/11/11
to procure appear / 4/6 4/6

Enghraifft 'unnatural crime':

Carmarthen Journal, 8 Medi 1810

she was respited till next Sessions. *David Thomas* was tried on the traverse of an indictment for an assault on *David Thomas*, a private in the Local Militia, with intent to commit an unnatural crime; the Jury returned a verdict for a common assault, and he was sentenced to 6 months imprisonment, to pay a fine of 10l. and find sureties for his good behaviour for three years.

Enghreifftiau 'unnatural offence':

The Cardiff Times, 15 Mawrth 1861

UNNATURAL OFFENCE.—Lawrence Patterson, sailor, was charged with committing an unnatural offence on the person of a boy. Simeon Bailey said, I was 16 years old last January, and understand the nature of an oath well. I am a servant with Mr. William Rowland, a boarding-house keeper. On Sunday night last the prisoner slept with him. He was in the habit of sleeping with the boarders during the seven months he had been in the house. The prisoner had been boarding at the house during the last three weeks. On Sunday morning he was awoke by the prisoner committing the unnatural act.

South Wales Daily News, 12 Gorffennaf 1897

ALLEGED MISDEMEANOUR.—Jeremiah Sullivan and Isaac Jones, both of Maesteg, were committed for trial at the Assizes on a charge of committing an unnatural offence. Mr R. C. Griffiths prosecuted.

Mae modd croesgyfeirio Jeremiah Sullivan ac Isaac Jones o'r dyfyniad uchod o'r *South Wales Daily News* yn:

Q/S/C/5 - Rhestrau Carcharorion, 1882-1888

1	2	3	4	5	6	7
No.	NAME.	Age.	Trade.	Degree of Instruction	Name and Address of Committing Magistrate.	Date of Warrant.
1	JEREMIAH SULLIVAN	23	Labourer ...	Imp	W. McGaul, Esq., Bridgend Police Court.	1897, 16th July
2	ISAAC JONES 2 calendar months hard labour, 16th March, 1896, Cardiff Police Court (embezzlement).	40	Painter ...	Imp	Ditto	Ditto

9	10	11	12	13	14	15
Offence as charged in the Indictment.	When Tried.	Before whom Tried.	Verdict of Jury.	Particulars of Previous Convictions charged in the Indictment and proved in Court.	Sentence or Order of the Court.	No.
On the 5th July, 1897, at Maesteg, unlawfully committing an act of gross indecency with each other, both being male persons.	1897. 25th Nov. ...	B. F. Williams, Q.C., Commissioner	Guilty		18 calendar months hard labour.	1
On the 5th July, 1897, at Maesteg, unlawfully committing an act of gross indecency with each other, both being male persons.	Ditto ...	Ditto ...	Guilty		18 calendar months hard labour.	2

South Wales Daily News, 26 Chwefror 1896

REVOLTING CHARGE.—Shortly after midnight on Monday, Police-Sergeant Herbert Evans and P.C. Gill arrested an elderly well-dressed man named Richard Rce, an insurance agent, upon a charge of attempting to commit an unnatural offence.—Prisoner was brought up before Mr John Lowdon, on Tuesday afternoon, and formally remanded until to-day (Wednesday), when he will be brought up at Penarth Police Court.

Enghraifft 'unnatural crime':

North Wales Chronicle and Advertiser, 5 Awst 1865

Thomas Manuel, 23, was arraigned for having, at Wrexham, committed an unnatural crime with one William Williams, on the 10th of July, 1865. Prisoner pleaded not guilty. Mr. Swetenham prosecuted. John Bonnor, a hawker, residing at Chester, John Lucas Watson, P.C. Hoffrens, and Wm. Williams, were called upon to prove the case. The evidence at Prisoner's request, was interpreted into Welsh, by Mr. Isaac Clarke. The jury found the prisoner guilty of an attempt to perpetrate the offence. The judge, addressing the prisoner, said—You have been found guilty of an attempt to commit the abominable offence of sodomy. I am afraid that anything I might say to you would be thrown over. Therefore I shall content myself with passing a sentence upon you of 18 months' imprisonment, with hard labour. This being the conclusion of the criminal business, a special jury was sworn to try

Enghraifft 'abominable crime':

Cardiff & Merthyr Guardian, 3 Gorffennaf 1858

FIRST COURT.—THURSDAY.
CARDIFF.—ASSAULT.—Anthony Jenkins, 26, haulier, was charged with assaulting James Doel, with intent to commit an abominable crime, at Cardiff, on the 29th May. The prisoner was also charged with having attempted to commit a similar offence upon George Smith. Mr. Bowen prosecuted; and Mr. Giffard defended, and the case of Smith was first proceeded with. It appeared that the prosecutor, who is 17 years of age, in company with the other lad, James Doel, came to Cardiff on the 28th of May, from Trowbridge, in search of employment. After having wandered about the streets for some time they went to the Red Lion public house, and asked if the landlord would allow them there to lie down until the morning. The prisoner overheard the conversation and then offered the lads accommodation at his own house in Rowe's-square. After they had gone to bed an indecent assault was committed, and about one o'clock in the morning Smith ran away and gave informa-

Q/S/C/5 - Rhestrau Carcharorion, 1882-1888

27	DAVID THOMAS	23	Collier ... Imp	J. I. Williams, Esq., Porth Police Court.
28	JAMES DAVIES	35	Labourer ... N	Ditto ...

On the 2nd January, 1898, at Ystradgynlais, did feloniously commit an abominable crime with each other.	22nd March	Ditto ...	Not Guilty	Discharged.	27
Ditto	Ditto	Ditto	Not Guilty	Discharged.	28

Enghraifft 'offence against nature':

South Wales Daily News, 19 Tachwedd 1896

PENAL SERVITUDE.

John Morgan (42), sailor, and Thomas Coles (21), carpenter, were charged with an offence against nature, and being found guilty were sentenced, Morgan to 12 months' imprisonment and Coles to three years' penal servitude.

Enghraifft 'disgusting offence':

South Wales Echo, 21 Mawrth 1898

At Swansea Police Court to-day a tobacconist and hairdresser named John Price Davies, of 6, Roseland-terrace, St. Thomas, was committed for trial on a charge of committing a disgusting offence on an assistant named John Gould Davies.

Mae modd croesgyfeirio John Price Davies o'r dyfyniad uchod o'r *South Wales Echo* yn:

Q/S/C/5 - Rhestrau Carcharorion, 1882-1888

1 H.M. PRISON, SWANSEA.							
No.	NAME.	Age.	TRADE.	Degree of Instruction.	Name and Address of Committing Magistrate	Date of Warrant.	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	John Price Davies (Bailed 26th March, 1898)	33	Hairdresser . .	Well	J. C. Fowler, W. Watkins and J. Rosser, Esqrs., Swansea Police Court	1898, 21st March, 1898	

Particulars of offence or Offences as charged in the Indictment.	When tried.	Before whom tried.	Verdict of the Jury.	Particulars of Previous Convictions charged in the Indictment and proved in Court.	Sentence or Order of the Court.	No.
9	10	11	12	13	14	15
On the 8th of March, 1898, at Swansea, feloniously committing an abominable crime with John Gould Davies.	1898.		No true bill			1

Enghraifft 18

Carnarvon and Denbigh Herald, 1 Tachwedd 1895

NOT GUILTY.

Robert Garrett Roe, 52, schoolmaster, was charged with offences under the Criminal Law Amendment Act. Mr Ralph Banks (instructed by Mr Arthur Lewis, Wrexham) prosecuted, and Mr Samuel Moss (instructed by Mr James Jackson, Northampton) defended. The jury found a verdict of "Not guilty," and the prisoner was discharged.

Enghraifft 19

Monmouthshire Merlin, 2 Tachwedd 1877

Edwin Fisher, a young man, was charged with being drunk and causing an obstruction in Commercial-street, being dressed in female attire, on Saturday last, at 10.30, —Prisoner was fined 2ls., including costs, or 14 days.

Enghraifft 20

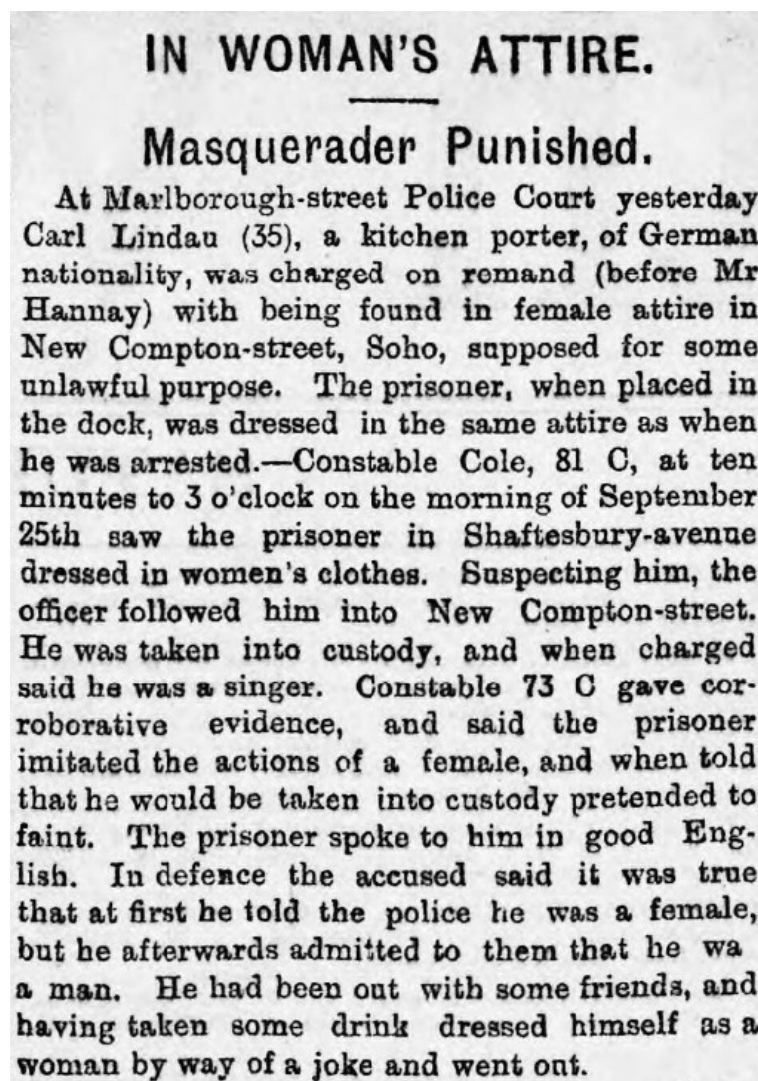
Llangollen Advertiser, 1 Medi 1882

WREXHAM.

MASQUERADING IN FEMALE ATTIRE.—On Monday, a tailor named Joseph Williams was charged with masquerading in female attire. On Sunday evening the prisoner paid a visit to a Salvation Army meeting dressed in a black bodice and skirt, a red and white plaid shawl, and a black straw hat trimmed with black ribbon. His sex was suspected, and a large crowd, some five or six hundred strong, gathered round him, and he was ultimately taken into custody. Williams said it was a joke. He was fined 5s. and costs.

Enghraifft 21

South Wales Echo, 9 Hydref 1897

Enghraifft 22

Casgliad y Werin - A newspaper article about venues in Cardiff for Gay communities, Caerdydd, 1986; VCS Chronicle
<https://www.casgliadywerin.cymru/items/602836>

Enghraifft 23

D320 Friend South Wales Records, 1970au-2004

Llyfrgell Genedlaethol Cymru: Peter Hain Papers, correspondence and papers relating to various issues, including homosexuality, 1968-1986

Archifau Sir Ddinbych: HD/1/523 Minutes of the weekly medical officers meetings. Contains details of patient cases ... Includes discussions on the benefits and problems associated with ECT treatment, and brief details on the treatment of a homosexual patient (Maw 1968).

Llyfrgell Gendlaethol Cymru: Brogyntyn Estate and Family Records: Alleged homosexual advances, case and opinions of counsel (two copies), related correspondence and a printed public statement concerning alleged homosexual advances made by Thomas Bulkeley Owen (previously Hatchett) of Tedsmere Hall near Ellesmere, Shropshire, 1822-1823.

Enghraifft 24

Llyfrgell Genedlaethol Cymru: Gwilym Jones, MP, Papers: Homosexual age of consent, 1994

Enghraifft 25

D541/5: Cofnodion Rainbow Project South Wales, Papers concerning the South-East Wales Lesbian Gay Bisexual Forum, 2001-2004

Llyfrgell Prifysgol Caerdydd: Danielle Boucher, Housing's insignificant others: the experience of homelessness for lesbians and bisexual women. Traethawd ymchwil (PhD), Prifysgol Caerdydd, 2005.

Enghraifft 26

The North Wales Chronicle, 14 Chwefror 1837

On the 18th ult. at Llanberis, aged 76, Catherine Thomas; she had been celebrated by most of the modern Welsh tourists as the far famed *Catrin of Cwmglas*, who in her younger days was gifted with greater bodily strength than any *man* in the country, of which many anecdotes are recorded, such as her having in fact held a man of 14 stones at arms length suspended over a quay, rescuing some stolen goods from a powerful young robber, &c. In appearance she exactly resembled a strong man dressed in female attire, with extraordinary deep gruff voice, and strong black beard which she shaved regularly. She held a pretty extensive mountain farm under Mr. Asheton Smith, and was much esteemed as a kind and hospitable neighbour. Charitable to the poor, and exemplary in the whole of her conduct, she had one singularity which was, never to allow any individual whatever to sleep a night in her house.

Evening Express, 19 Mai 1893

DAY BY DAY.

Breconshire boasts possession of a very fine sample of the bearded woman.

Enghraifft 27

D1227 – Casgliad Norena Shopland, gender fluidity project papers, 2010.

Enghraifft 28

Hansard: 01 December 2016 Volume 617 - Transgender Equality, Stephen Doughty (Cardiff South and Penarth) (Lab/Co-op): The right hon. Lady is making a strong speech, and I wholeheartedly support it. Will she join me in praising the work of many public sector organisations, including South Wales Police and the British Army, which has been praised for its work with trans communities and the wider LGBT community? It is by showing leadership in the public sector and through such organisations that we can deliver real equality.

Enghraifft 29

Archifau Sir Ddinbych: Cyf: HD/1/523 Minutes of the weekly medical officers meetings. Contains details of patient cases ... Includes discussions on the benefits and problems associated with ECT treatment, and brief details on the treatment of a ... transsexual patient (Hyd 1972).

DWAW1/1 - Women's Archives Wales / Archif Menywod Cymru, Cylchlythyron Older Lesbian Network Wales, Caerdydd, Rhagfyr 2000. Report on discussions after the December meeting re accepting bisexuals and transsexuals as members of Older Lesbian Network.

Enghraifft 30

Casgliad y Werin – Llythyr gan Colonel Trevor, 13 Medi 1843 Disrifiad gan George Eyre Evans: "About 2 o'clock, on 9 September, a party of men disguised in white dresses." Archifau Sir Gaerfyrddin

<https://www.casgliadywerin.cymru/items/8730>

Enghraifft 31

Cardiff Times, 27 Tachwedd 1897

" NAUSEOUS AND DISGUSTING."

Jeremiah Sullivan and Isaac Jones, of Maesteg, pleaded not guilty to a charge of committing gross indecency with each other on 5th July at Maesteg. Mr Douglas Lewis (instructed by Mr R. C. Griffiths, Bridgend) conducted the prosecution, prisoners being undefended. Evidence in support of the charge was given by Police-constables Edward Jones and William Jones, William Dupplow, a labourer, and Dr. W. H. Thomas. In defence Sullivan pleaded that he was mistaken as to Jones's sex and was drunk, and Jones, that he was suffering from a peculiar physical malformation, which rendered him different from other men. Prisoners were found guilty, and the learned Commissioner, in passing sentence upon them of 18 calendar months each, said the case was about as nauseous and disgusting as could be well imagined.

Pembrokeshire Herald, 14 Tachwedd 1851

EXTRAORDINARY CIRCUMSTANCE.—On the 28th last, at Llanfynydd, Sarah, the wife of Evan Jones, shoemaker, gave birth to a child which is a perfect hermaphrodite, and the registrar is consequently puzzled how to register it. The medical faculty have as yet failed to solve the problem submitted to them in this case. Had not this fact been communicated to us from a source which we have every right to rely upon, we should have been inclined to doubt its authenticity, but there is no reason to doubt the correctness of our information.
—*Welshman*.

Enghraifft 32

D1227 – Casgliad Norena Shopland, gender fluidity project papers, 2010.

Enghraifft 33

Llyfrgell Genedlaethol Cymru: Cartoon collection, Wolfenden: 'The driver of a refuse lorry marked "Wolfenden" is tinkering with the engine, as rubbish piles up along the streets.' The library also has copies of the Report of the Departmental Committee on Homosexual Offences and Prostitution (Wolfenden Report).

Enghraifft 34

Llyfrgell Genedlaethol Cymru: Cyf: Papurau Leo Abse: Homosexual reform 1966-84.

Enghraifft 35

Llyfrgell Genedlaethol Cymru: Lord Cledwyn of Penrhos Papers. 'The file comprises letters, dated 2000, relating to the government's intention to repeal Section 28 of the 1988 Local Government Act, and to equalise the age of consent to homosexual relationships at 16. Most of the correspondents appeal to Lord Cledwyn to support an amendment introduced by Baroness Young opposing the repeal of Section 28.'

Enghraifft 36

LSE Library Archives and Special Collections Cyf: HCA – Hall Carpenter Archives, 1940-2000: Records and publications of gay organisations and individuals in the UK and worldwide.

Enghraifft 37

D1227 – Casgliad Norena Shopland, same sex marriage consultation papers, 2012.

Enghraifft 38

Casgliad y Werin - Newsletter for the South Wales Lesbian and Gay Group, Caerdydd, Mawrth 1986.

<https://www.casgliadywerin.cymru/items/602832>

Enghraifft 49

D1425: Cofnodion LGBT Christians South Wales/De Cymru, 1985-2016

D1227/5: Casgliad Norena Shopland, Diary of LGBT History Month events taking place across South Wales